

Výuka histologie pro studenty fyzioterapie, optometrie a ortoptiky

- FYZI – přednášky, praktika *(přezůvky)*
- OPTO, ORTO – přednášky

Ukončení předmětu

- **FYZI**

- test v posledním praktiku
- zkouška

- **OPTO, ORTO**

- zkouška

Učební text:

ČECH, Svatopluk a Drahomír HORKÝ. *Histologie a mikroskopická anatomie pro bakaláře*. První. Brno: Vydavatelství MU, 2004. 137 s. ISBN 80-210-2513-7.

nebo

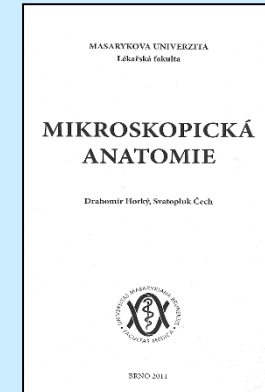
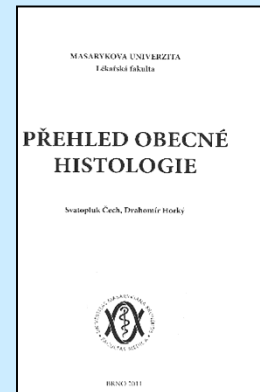
web stránka ústavu histologie:

<http://www.med.muni.cz/histol/histolc.html>

Multimediální učebnice (text a atlas):

1. Obecná histologie
2. Mikroskopická anatomie
3. Histologická praktika
4. Embryologie

Histologie

Rozdělení oboru a jeho význam

Cytologie

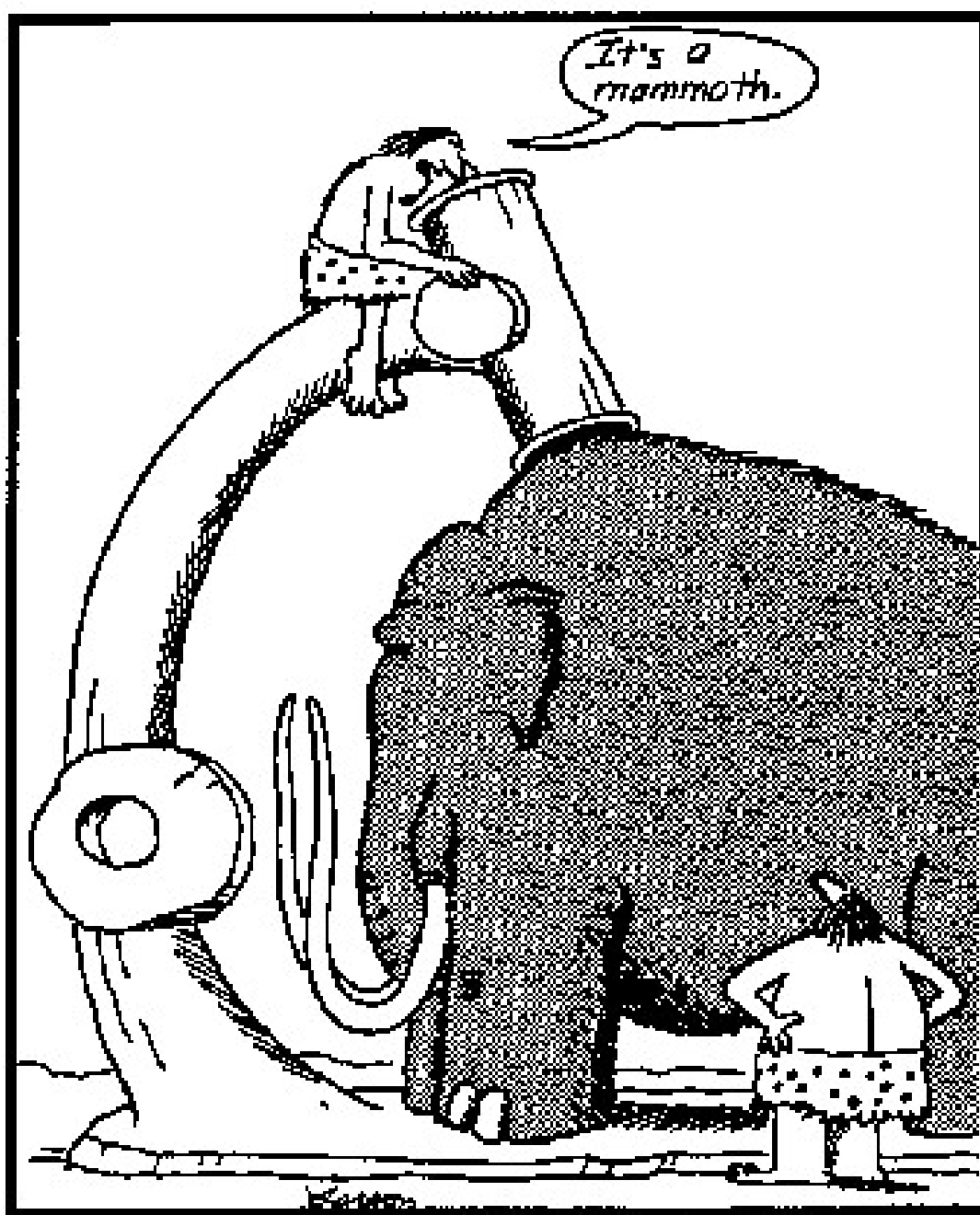
Živočišná buňka.

Membránová jednotka.

Buněčné jádro.

Základní cytoplazma.

Cytoskelet.

Early microscope

HISTOLOGIE

- nauka o stavbě normálních, tj. zdravých buněk, tkání a orgánů na mikroskopické a submikroskopické úrovni
- obecná histologie (+ cytologie)
- **speciální histologie** = mikroskopická anatomie (stavba orgánů jednotlivých systémů)
- význam histol. vyšetření v klinické praxi: onkologie a chirurgie, hematologie, patologie a soudní lékařství (histopatologie)

Histologie

Jednotky užívané ve světelné (SM) a elektronové (EM) mikroskopii

Jednotky SI

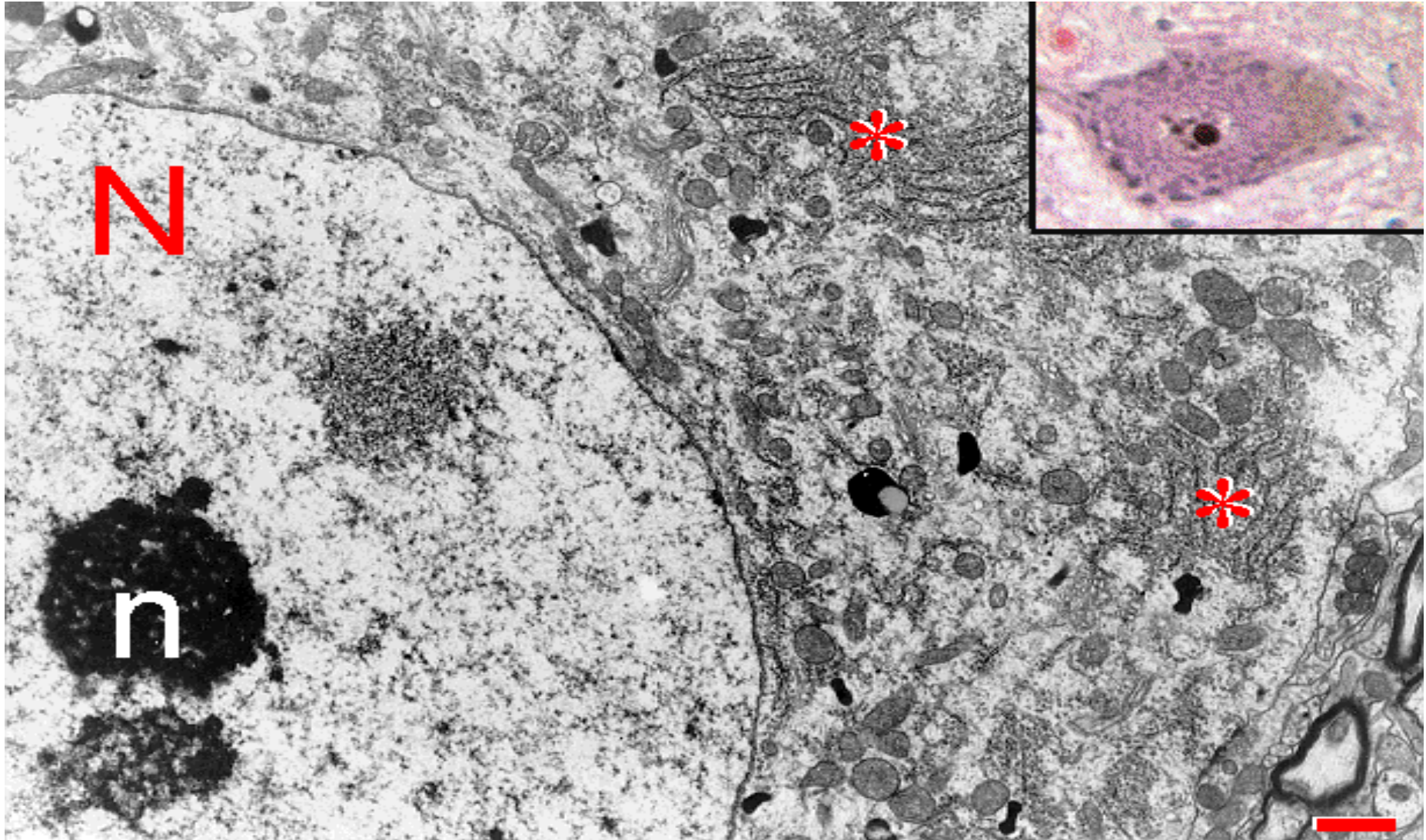
Symbol a hodnota

mikrometr
nanometr

1 μm = 0,001 mm (10^{-6} m)
1 nm = 0,001 μm (10^{-9} m)

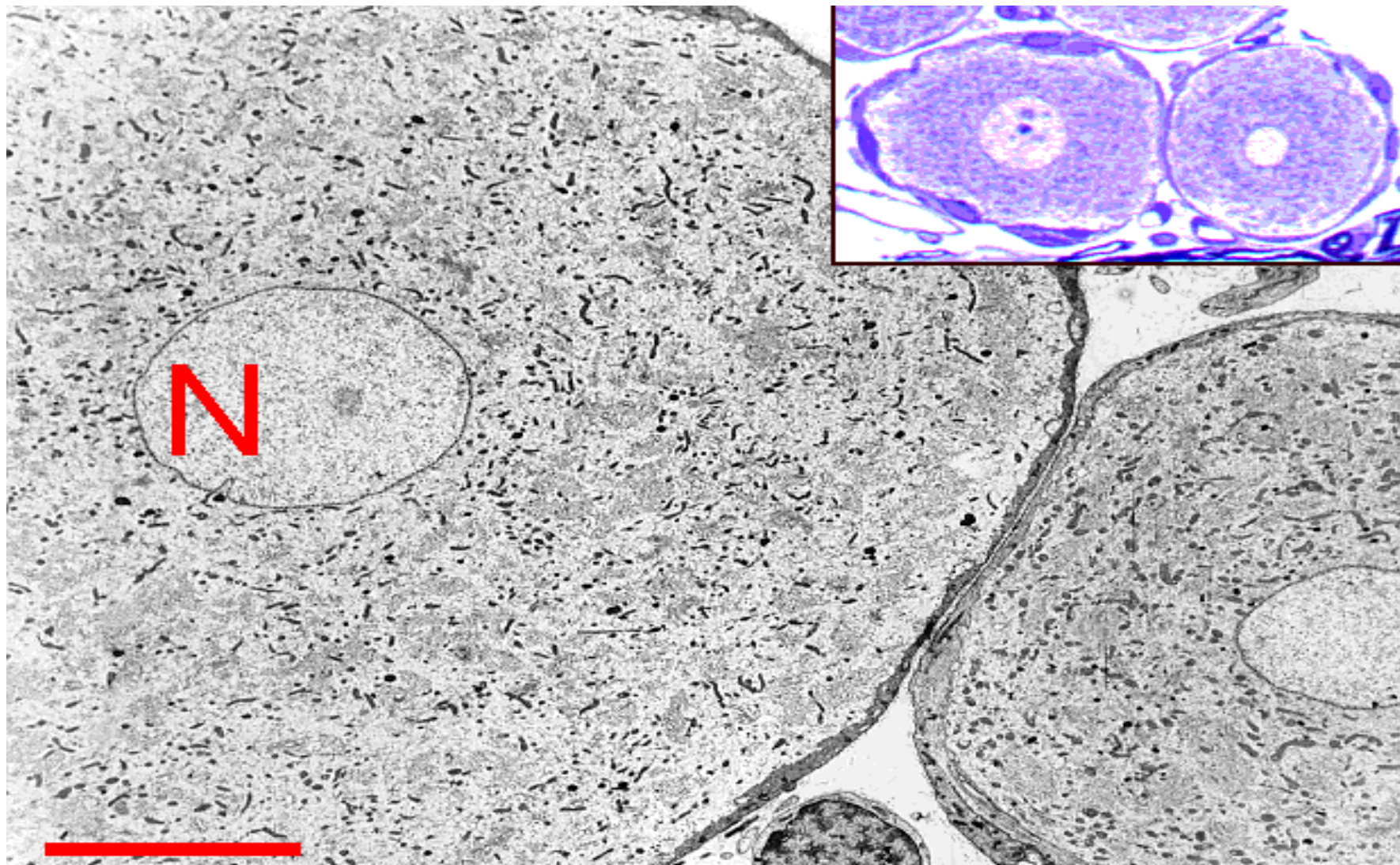
Buňka ve světelném a elektronovém mikroskopu

Cást těla multipolárního somatomotorického neuronu z předního rohu míšního: N - jádro, n - jadérko, * - Nisslova tělíska.

Výřez: světelný mikroskop, barvení HE.

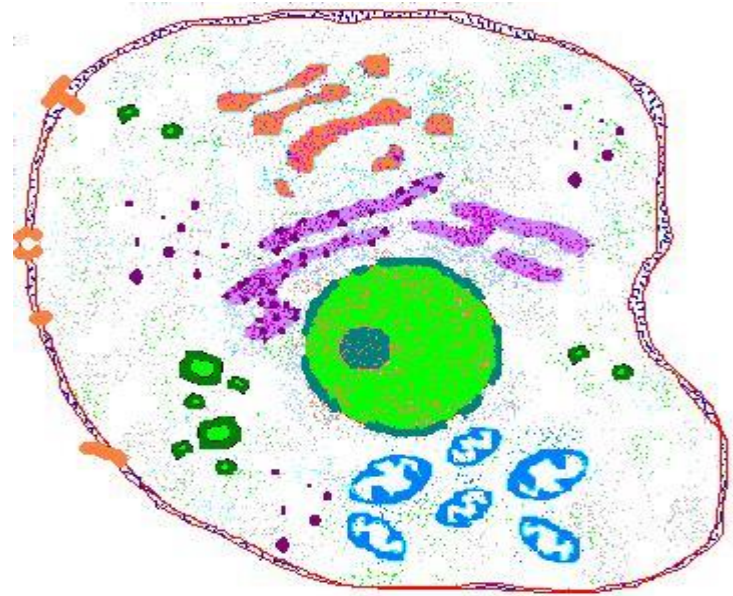

Unipolární neurony z ganglion trigeminale: N - jádro.
Výřez: světelný mikroskop, barvení toluidinovou modří.

Buňka

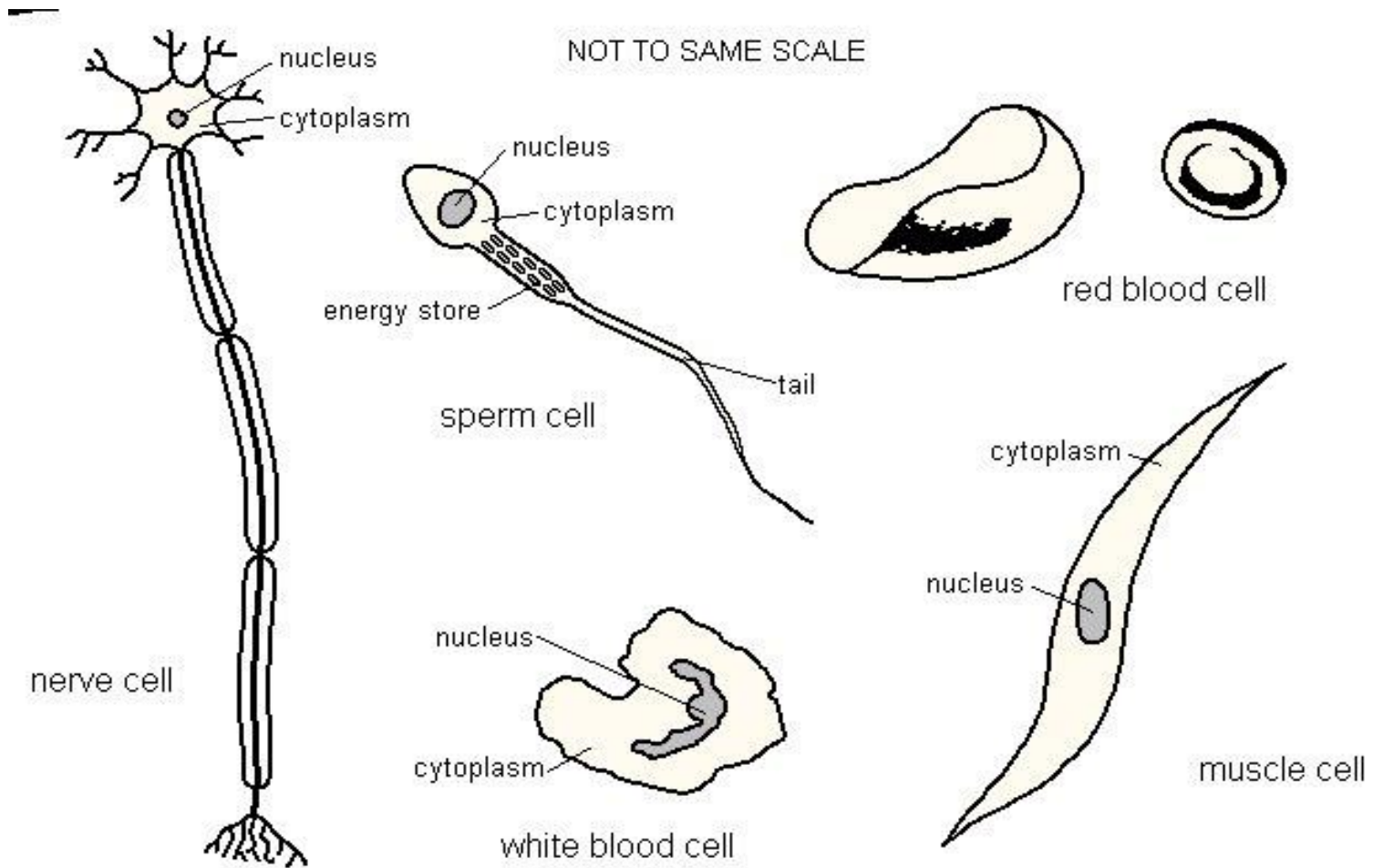
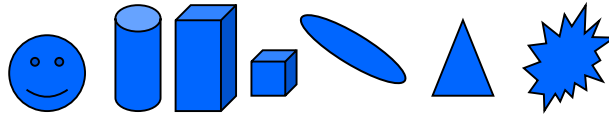
- základní funkční a stavební jednotka mnohobuněčného organismu,
- za vhodných podmínek je schopná samostatné existence (in vitro),
- vykazuje základní vitální funkce (růst, metabolismus, pohyb, rozmnožování, dráždivost)

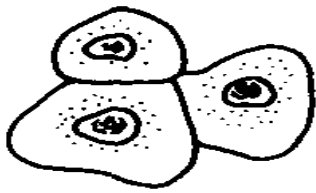
Životnost buňky

- Enterocyty – cca 1-2 dny
- Leukocyty – cca týden
- Erytrocyty – 3 měsíce
- Hepatocyty – 1-2 roky
- Neurony – celý život (desítky let)

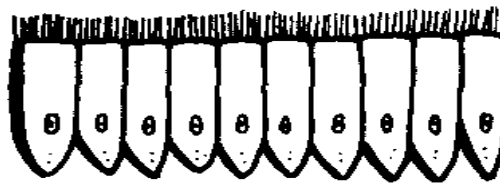
Tvar buněk

Specialised Human Body Cells

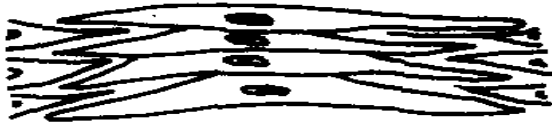
Squamous Epithelium from the Mouth

Ciliated Epithelium from the Trachea

Columnar Cells from the Stomach

Plain Muscle Fibres from the Intestine

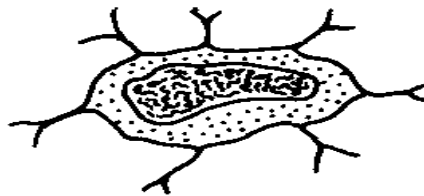
Striped Muscle Fibres

Muscle Fibres from the Heart

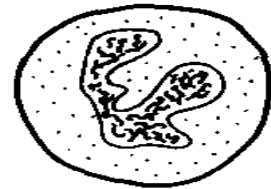
Cartilage Cells

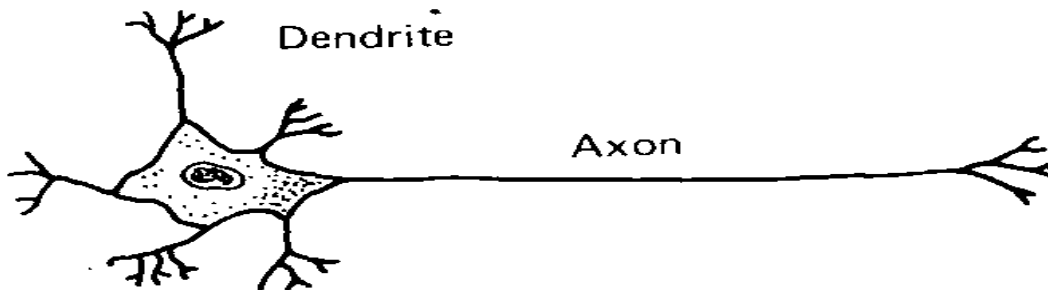
Bone Cell

Red Blood Cells or Erythrocytes

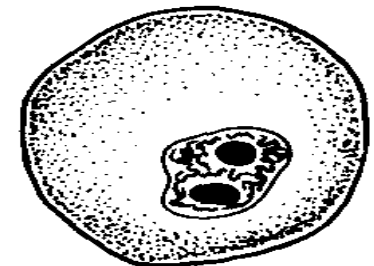
White Blood Cell

Nerve Cell with Axon and Dendrites

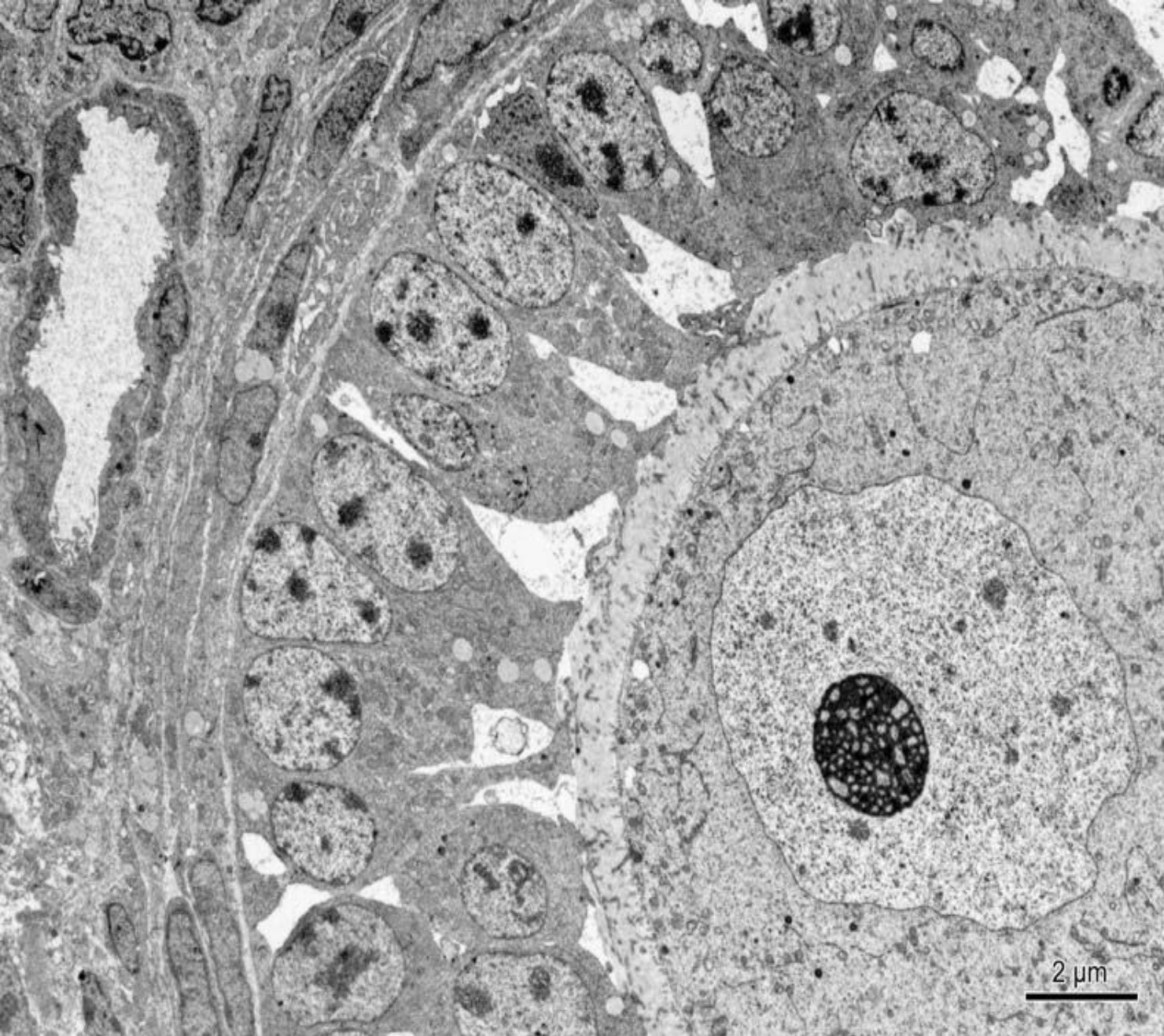

Sperm

Ovum

Different kinds of cell found in the human body.

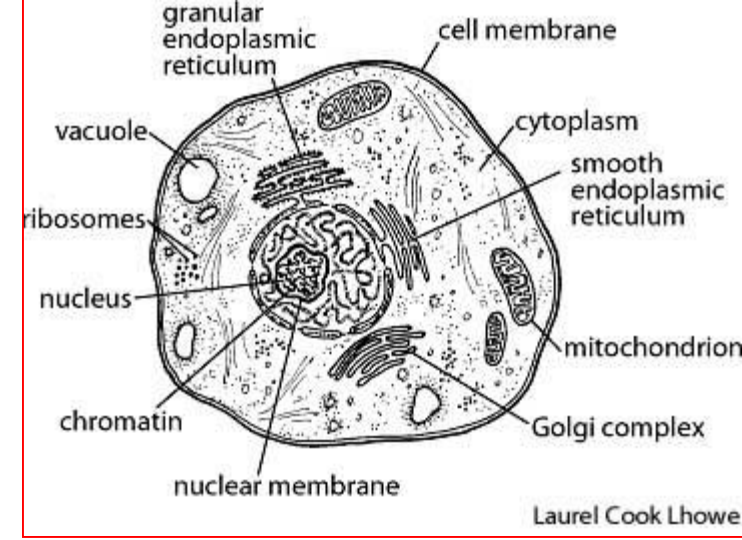

Velikost
buněk

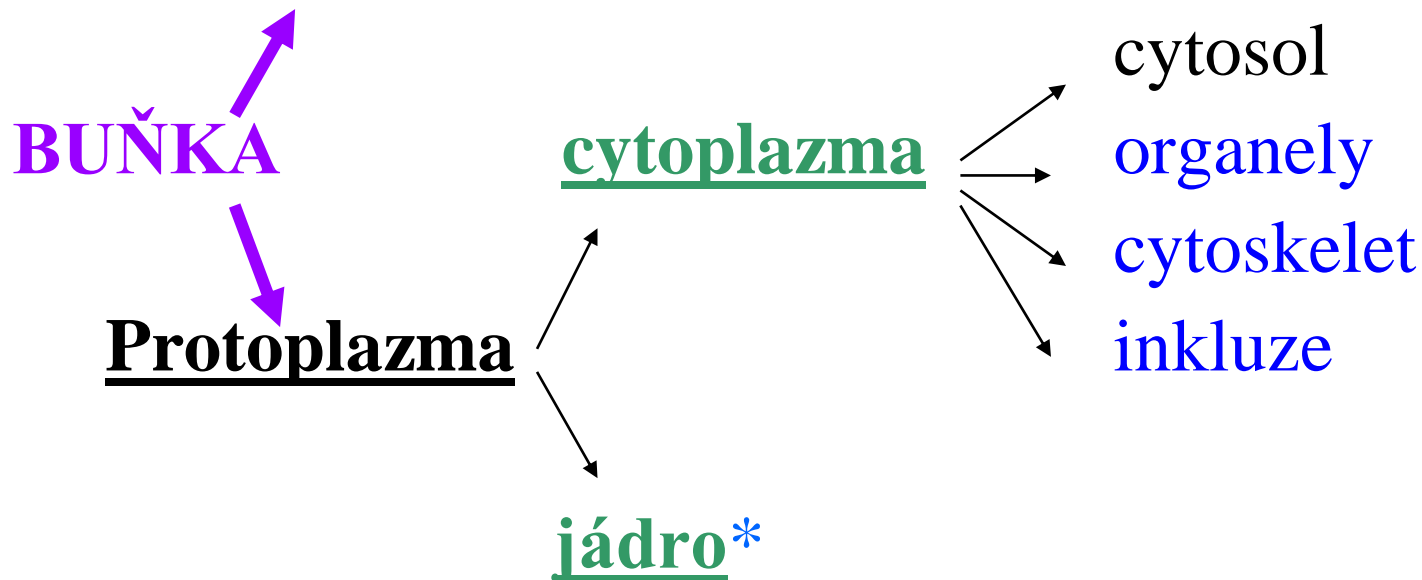
5 – 150 μm

Primární folikul v ovariu: tvar a velikost buněk

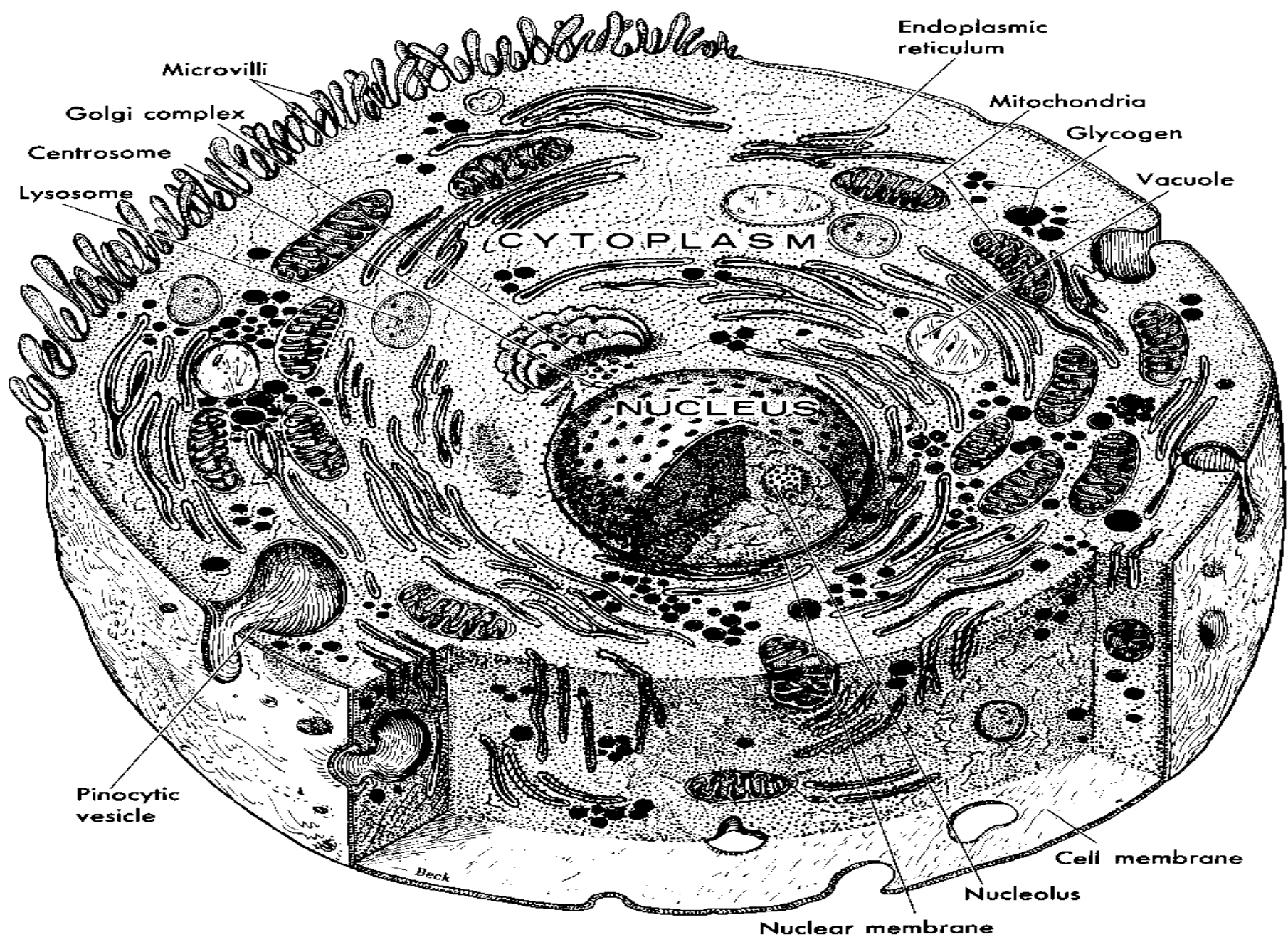
Stavba buňky

Buněčná membrána

* *Jádro není organela! Je to jedna ze 2 komponent protoplazmy.*

A typical cell as seen under an electron microscope. Note the many mitochondria, popularly known as the "power plants of the cell." Note, too, the innumerable dots bordering the endoplasmic reticulum. These are ribosomes, the cell's "protein factories."

Základní cytoplazma (hyaloplazma, cytosol)

- homogenní amorfní hmota -

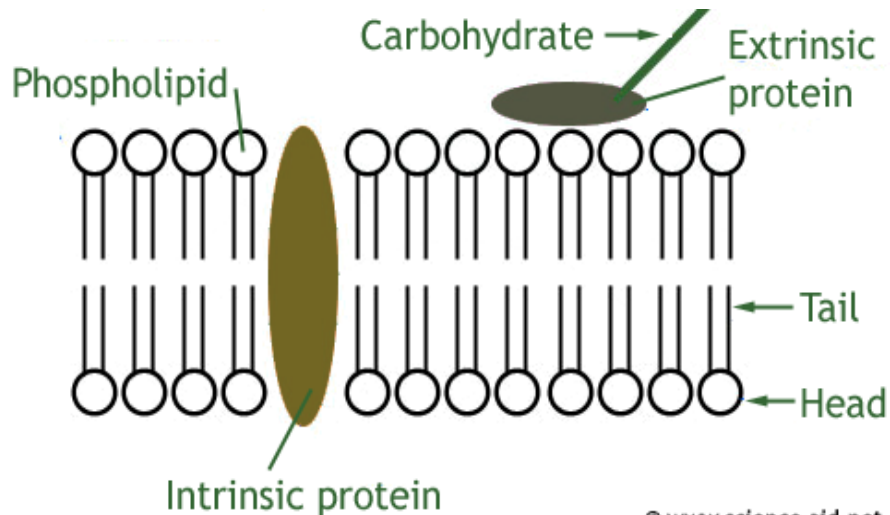
Koloidní systém o dvojím skupenství koloidů:
gel a sol (mění se s hustotou sítě vláken a tělísek)

složení:

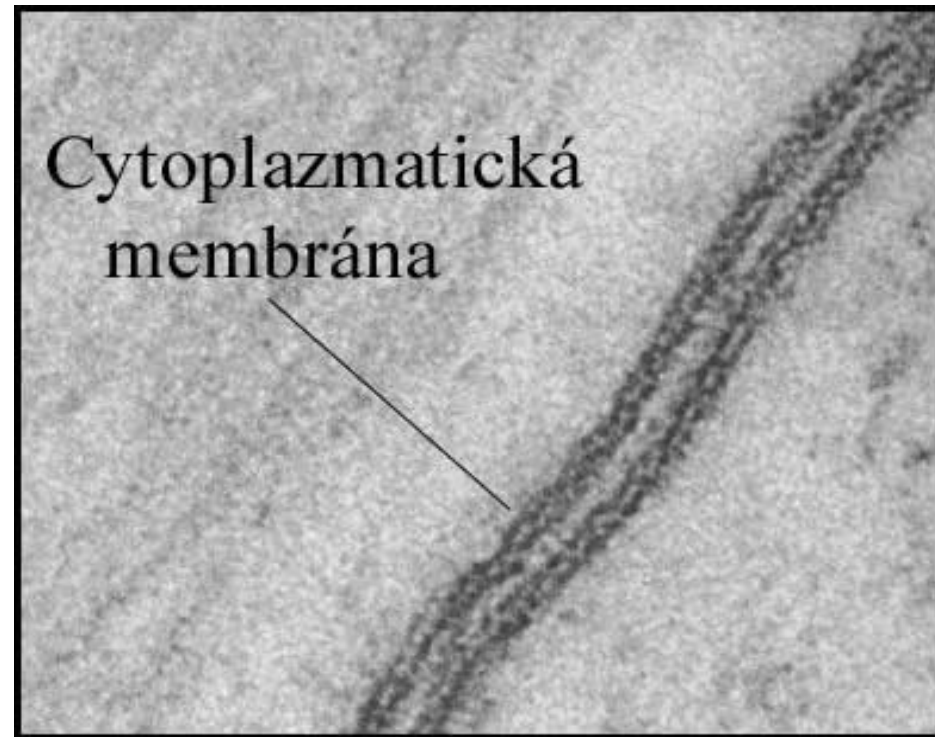
60 % vody, 4 % minerálních látek, 36 %
organických látek (sacharidy, lipidy, proteiny –
albuminy, globuliny, AMK, fosfolipoproteiny).

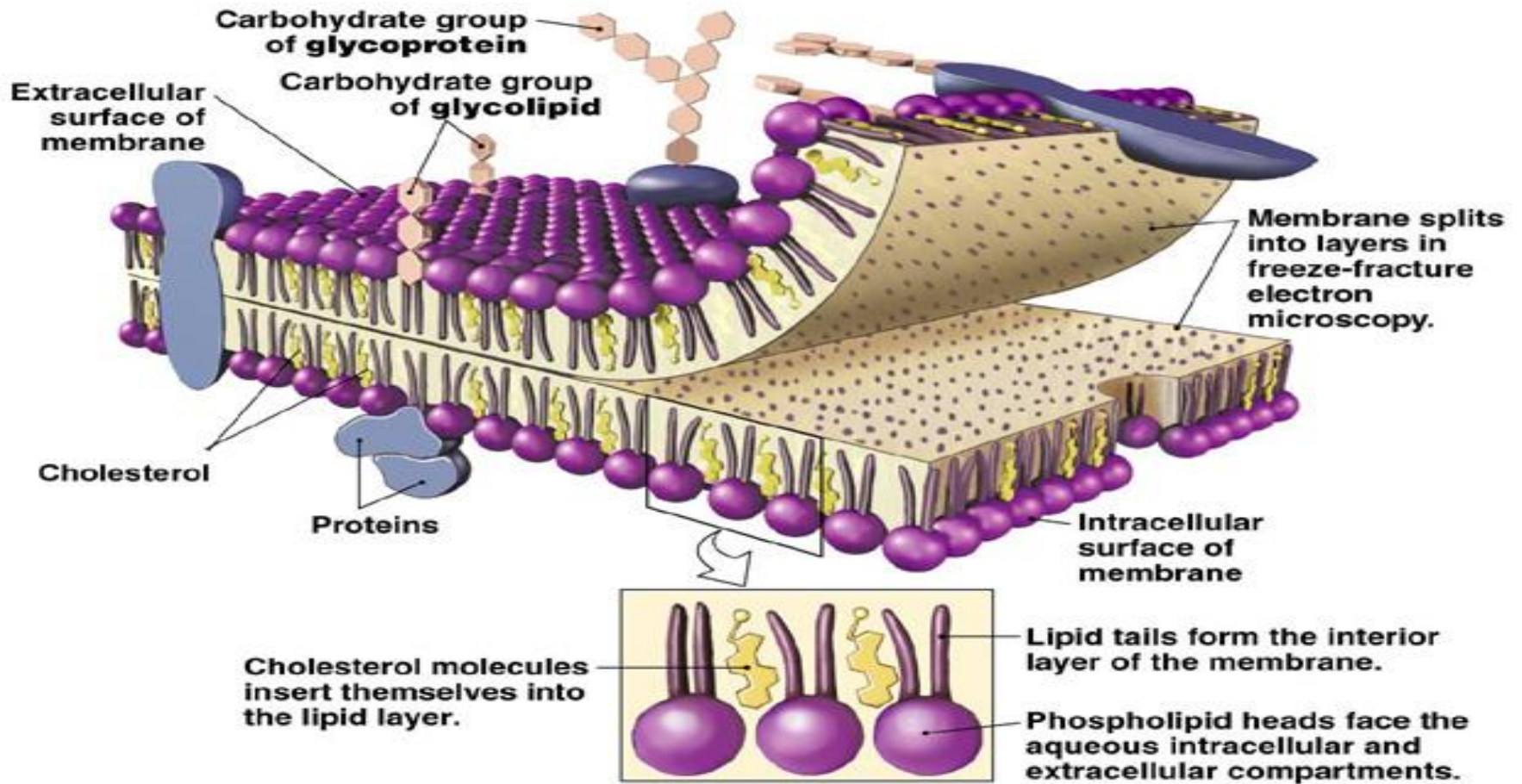
Buněčná membrána (plazmalema)

- biomembrána – **membránová jednotka**: fosfolipidy, proteiny, cholesterol
- glykokalyx
- tloušťka 7 – 10 nm

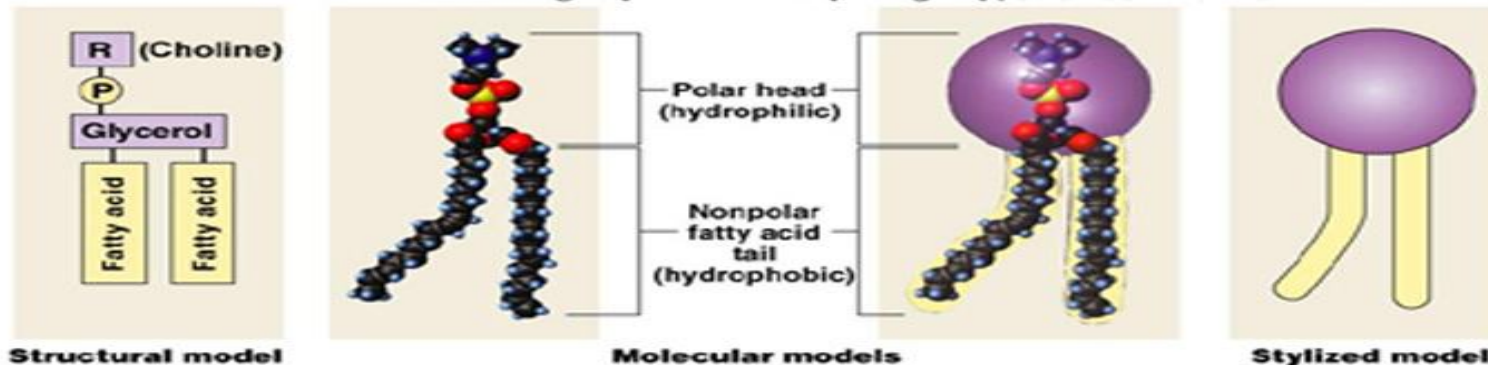

© www.science aid.net

(a) **Phospholipid molecules** have polar heads and nonpolar tails. The "R" group is a variable polar group, such as Choline

Funkce integrálních proteinů v membráně

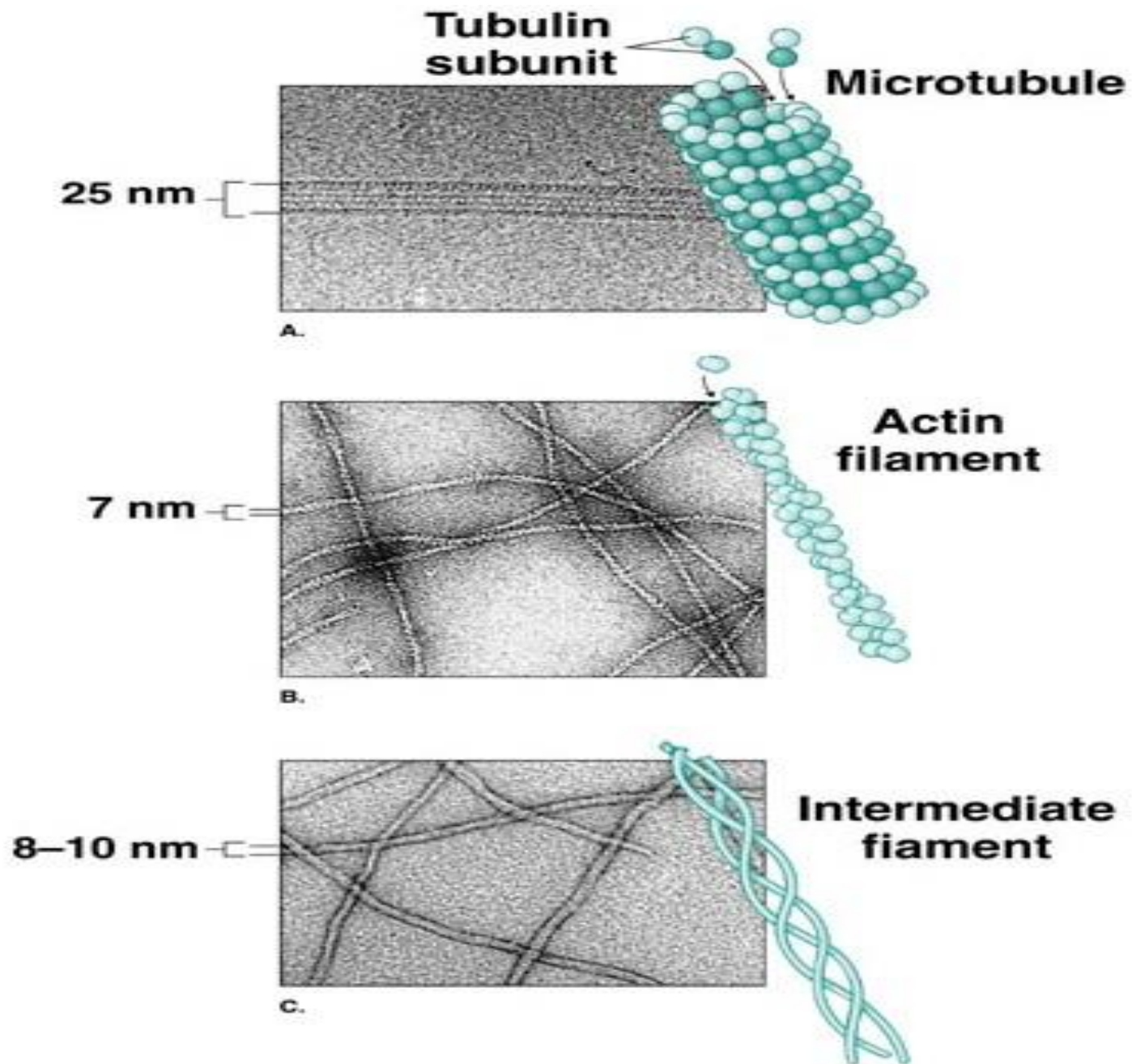
- Pumpy (*aktivní transport, vyžaduje energii*)
- Kanály (*selektivní regulace toku látek*)
- Receptory (*specifická vazba molekul*)
- Transducery (*přenos informací do buňky*)
- Enzymy (*na membráně buňky, mitochondrií aj.*)
- Strukturní proteiny (*udržení struktury, spojů*)

Funkce buněčné membrány

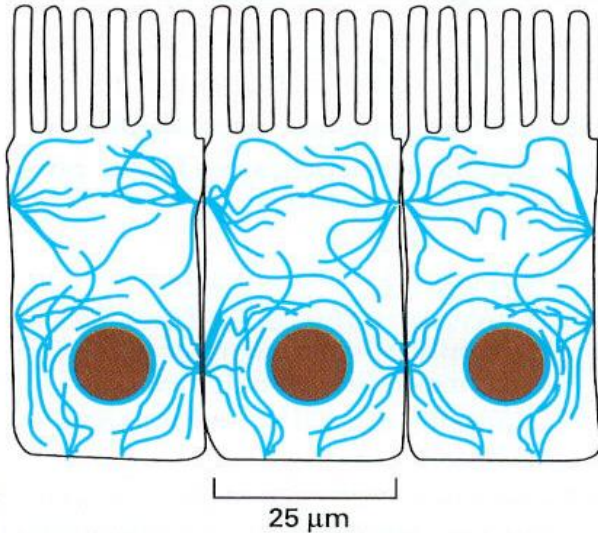
- selektivní bariéra – regulace průchodu látek z/do buňky.
- místo regulačních a rozpoznávacích funkcí (receptory, glykokalyx – antigenní funkce)

Cytoskelet

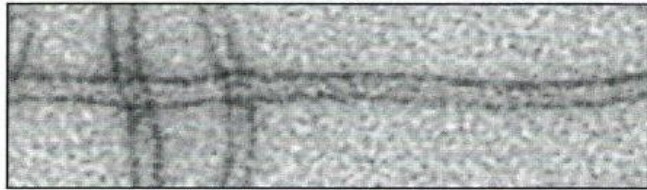
- **mikrotubuly** (**tubulin**, Ø 22 nm)
[centrioly, bazální tělíska, axonema řasinek a bičíků]
- **mikrofilamenta** (**aktin**, Ø 5-7 nm)
[subplazmalemální a intracytoplazmatické sítě;
ve svalových buňkách – **aktin** + **myosin**]
- **intermediární filamenta** (Ø 8-10 nm) – proteiny:
cytokeratin [*tonofilamenta v epitelových bb.*]
vimentin [*buňky mezenchymového původu*]
desmin [*svalové buňky*]
neurofilamenta [*neurony*]
gliofilamenta - gliový fibrilární kyselý protein [*neuroglie*]

Cytoskelet

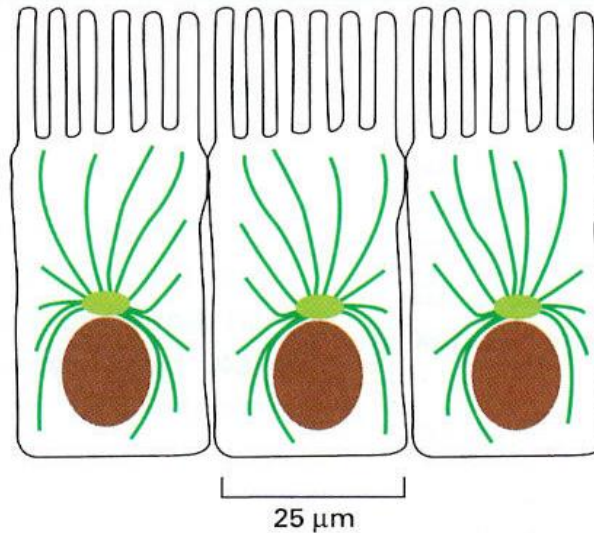

střední filamenta

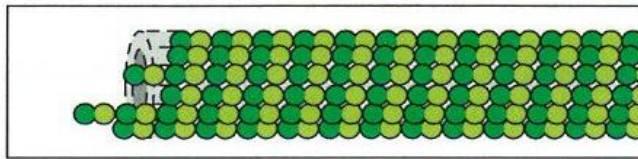
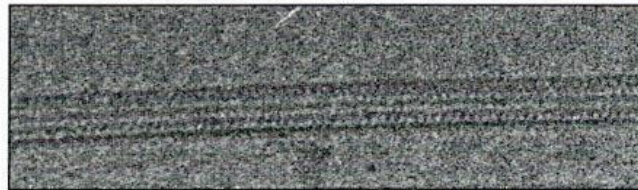

25 nm

intermed. filamenta

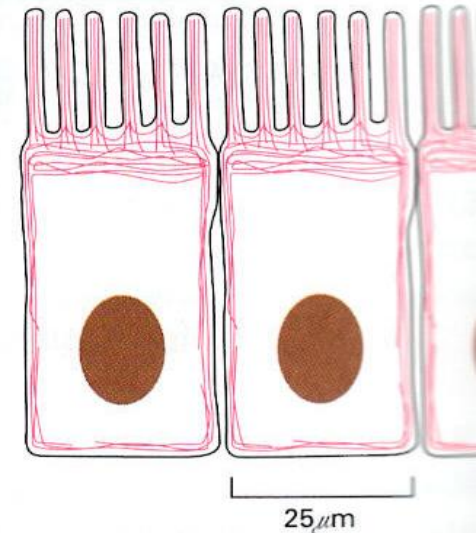

mikrotubuly

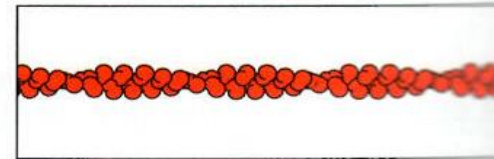
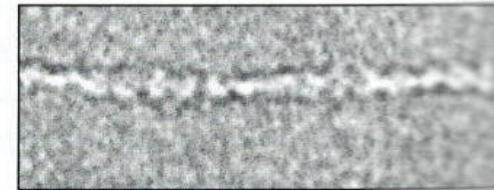

25 nm

mikrotubuly

aktinová filamenta

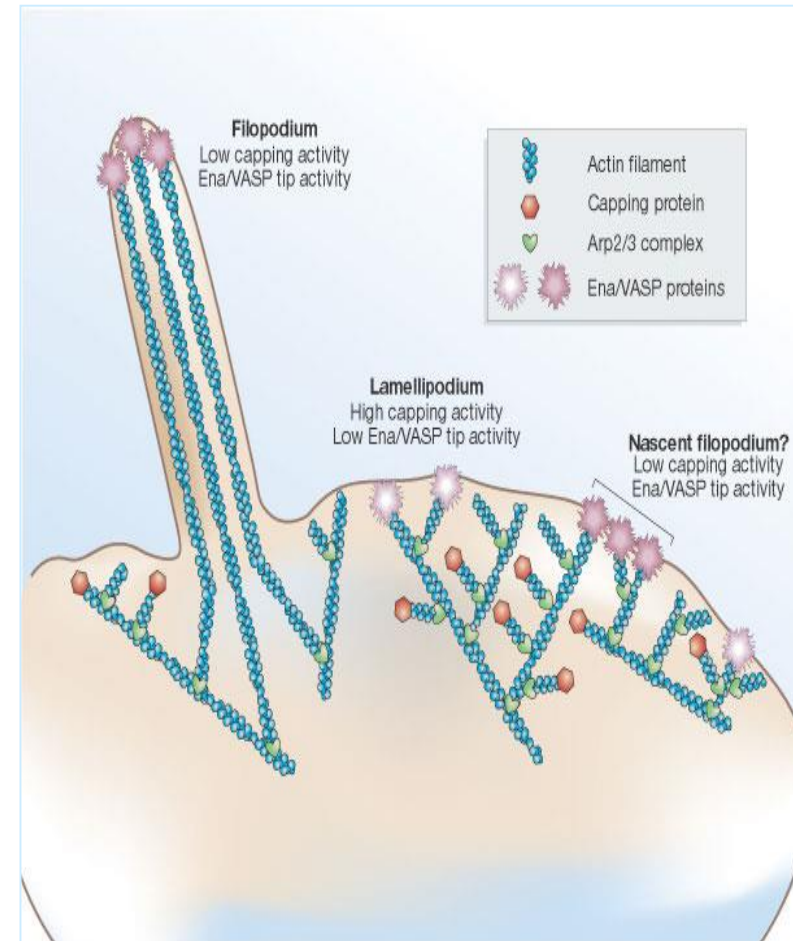
25 nm

mikrofilamenta

Mikrofilamenta

- 5-7 nm
- tvořena bílkovinou **aktin**
/ve svalových buňkách: myofilamenta,
v ostatních: mikrofilamenta/
- s membránou asociovaná – pohyb plazmatické membrány, výběžků buněk, lokomoce buňky
- 3D-sít' /proudění cytoplazmy, udržení pozic buněčných organel/

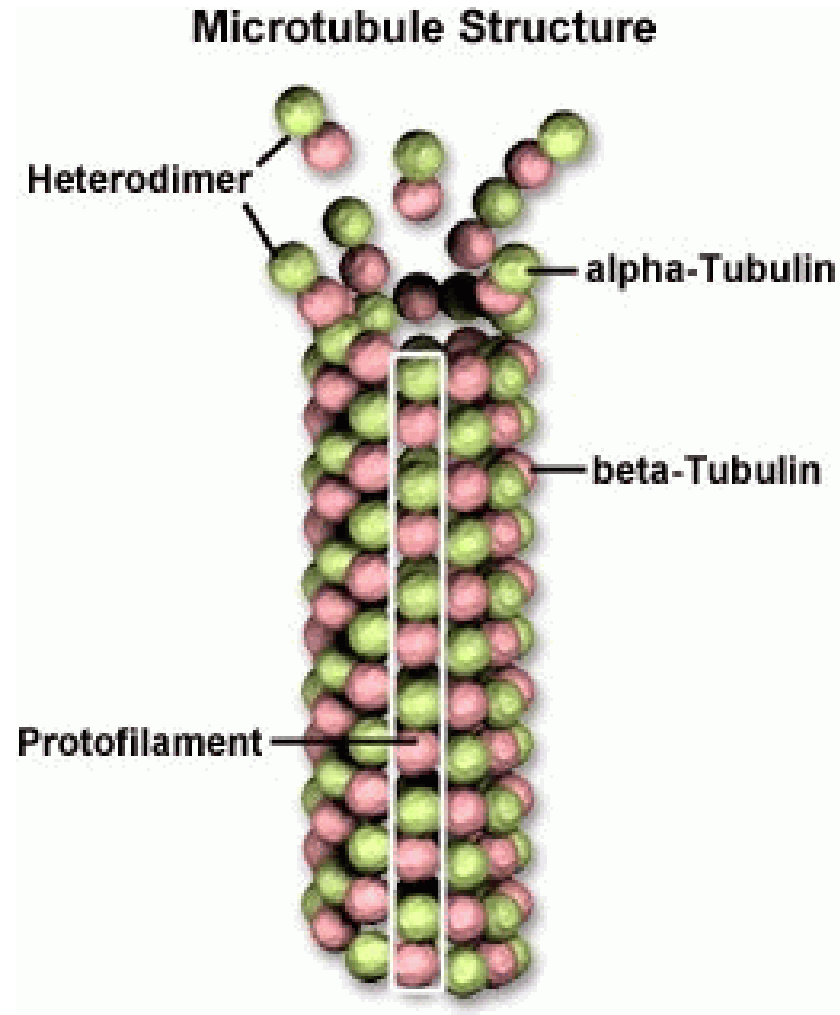
Intermediární filamenta

- 8 – 10 nm
- *cytokeratinová* – epitelové buňky
- *vimentinová* – buňky mezenchymového původu – hladké svalové, endotelové...
- *desminová* – svalové buňky
- *neurofilamenta* – neurony
- *gliofilamenta* – neuroglie

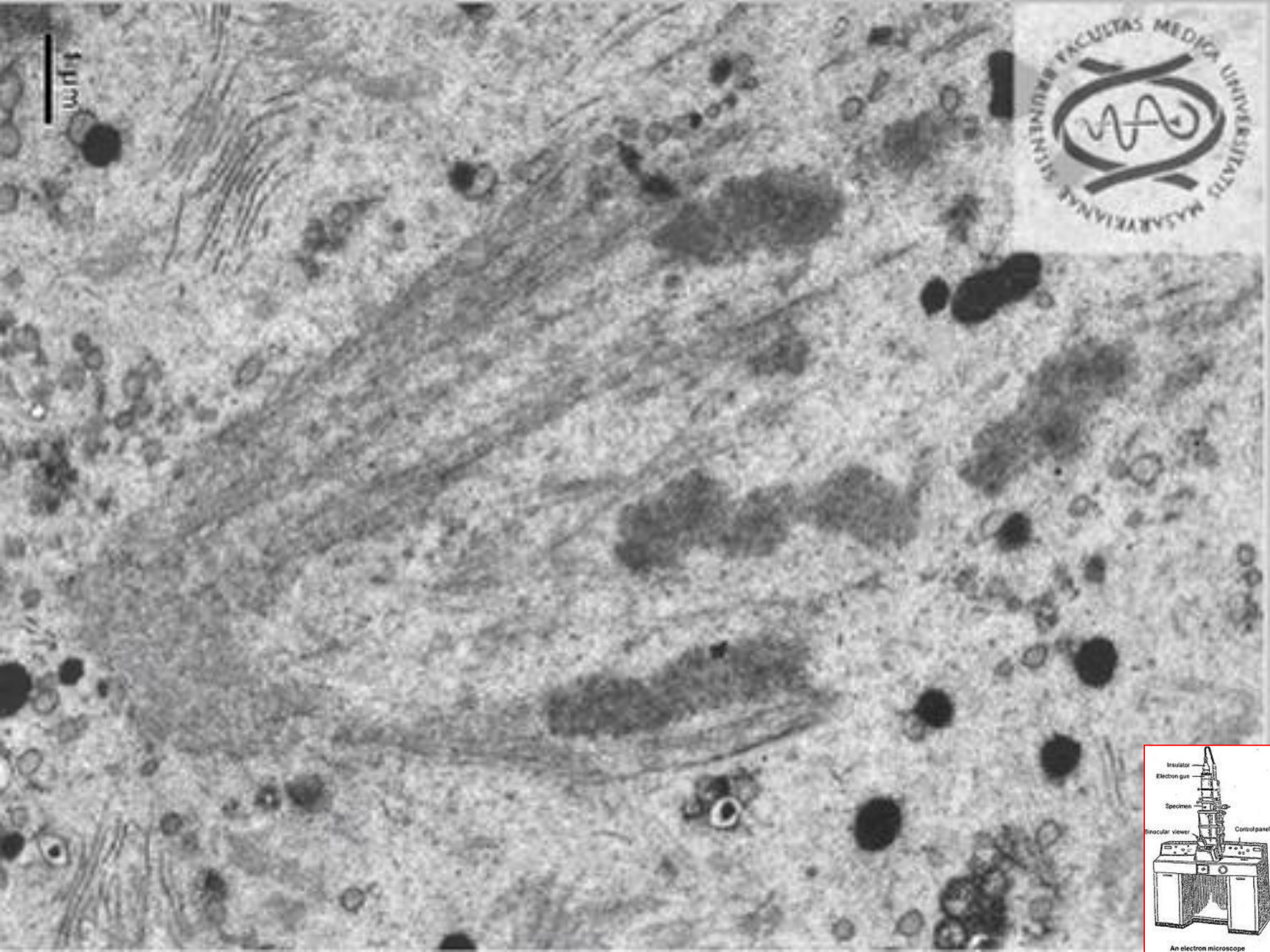

Mikrotubuly

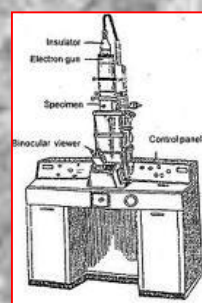
- $\varnothing$ 22 nm, tvořeny tubulinem
- duté válce, dynamické struktury
- funkce:
  - udržování tvaru buněk,
  - intracelulární transport sekrečních granul
  - pohyb řasinek a bičíků
  - fagocytóza
  - pohyb chromosomů během mitózy – dělicí vřeténko
  - součást centriolů a basálních tělísek

13 řetězců

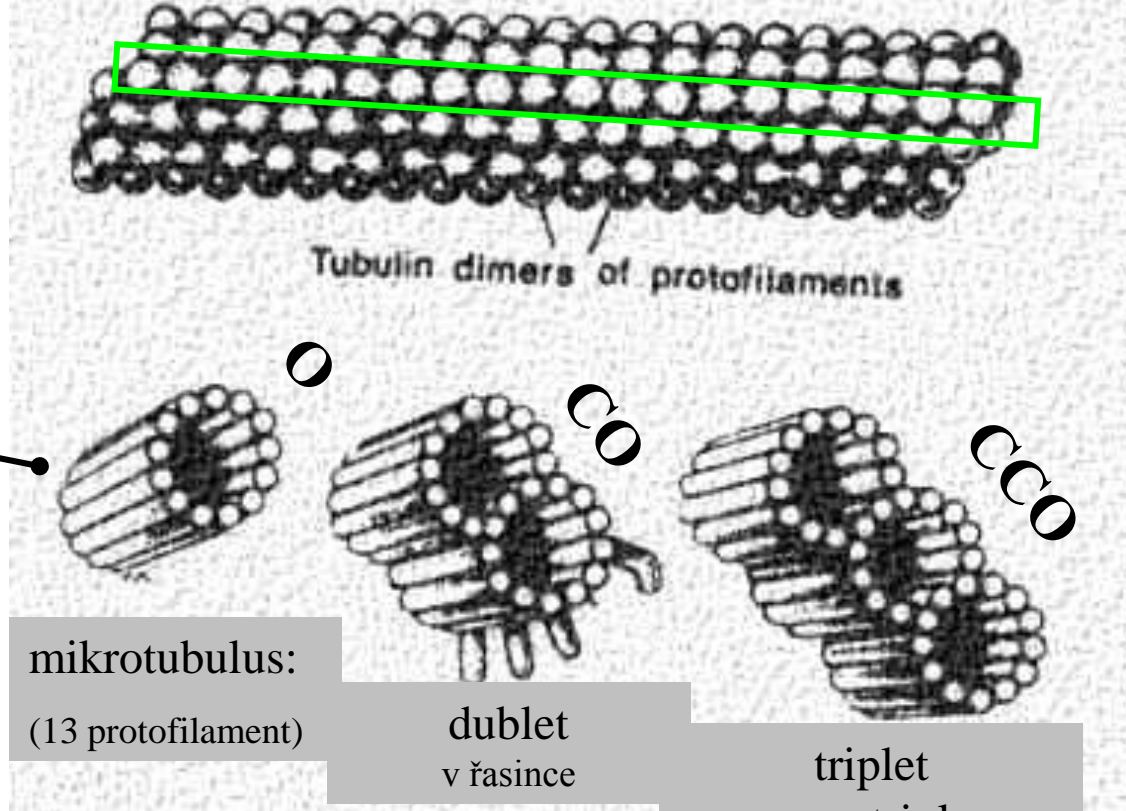
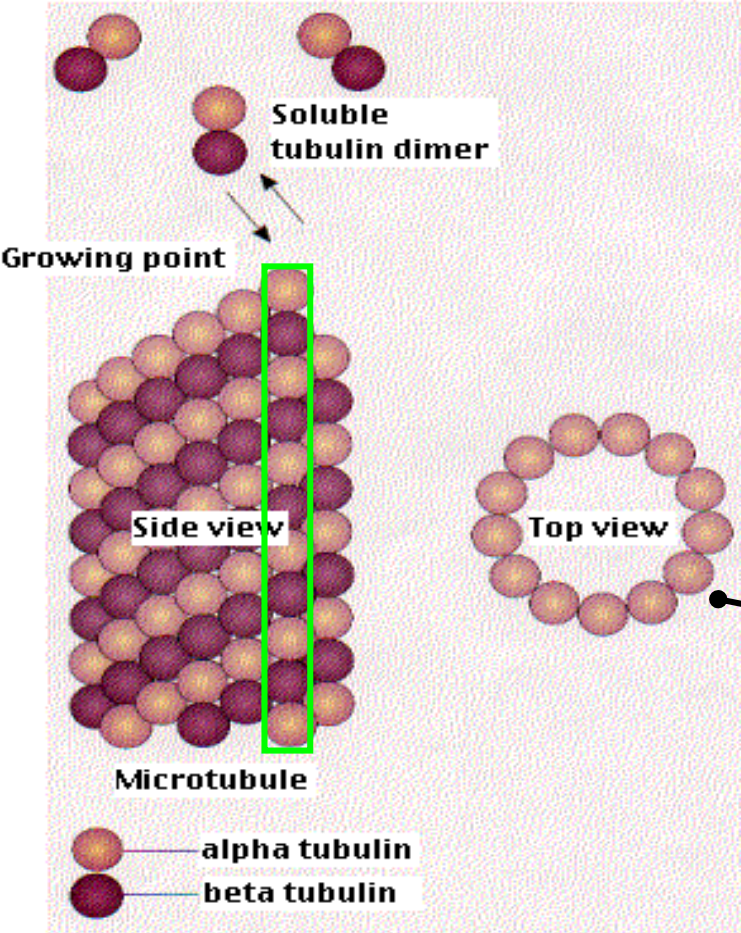

1 μm

An electron microscope

Mikrotubulus – podélně a příčně

mikrotubulus
se skládá z 13 protofilament

protofilamentum
se skládá z dimerů tubulinu

Jádro (nucleus)

- řídí a kontroluje činnost buňky, která je zakódována v chromosomech
- Počet jader v buňce
(obvykle: 1, hepatocyty: 2, osteoklasty: 50, svalové
vkákno kosterní: 20 - 40/1 mm délky, lidské erytrocyty
jsou bezjaderné)
- Velikost jádra
(ve většině bb. 5 – 15 μm)
- Tvar jádra
(odpovídá zhruba tvaru buňky; jádro může být
laločnaté, segmentované)
- Vzhled jádra

Funkce jádra a jadérka

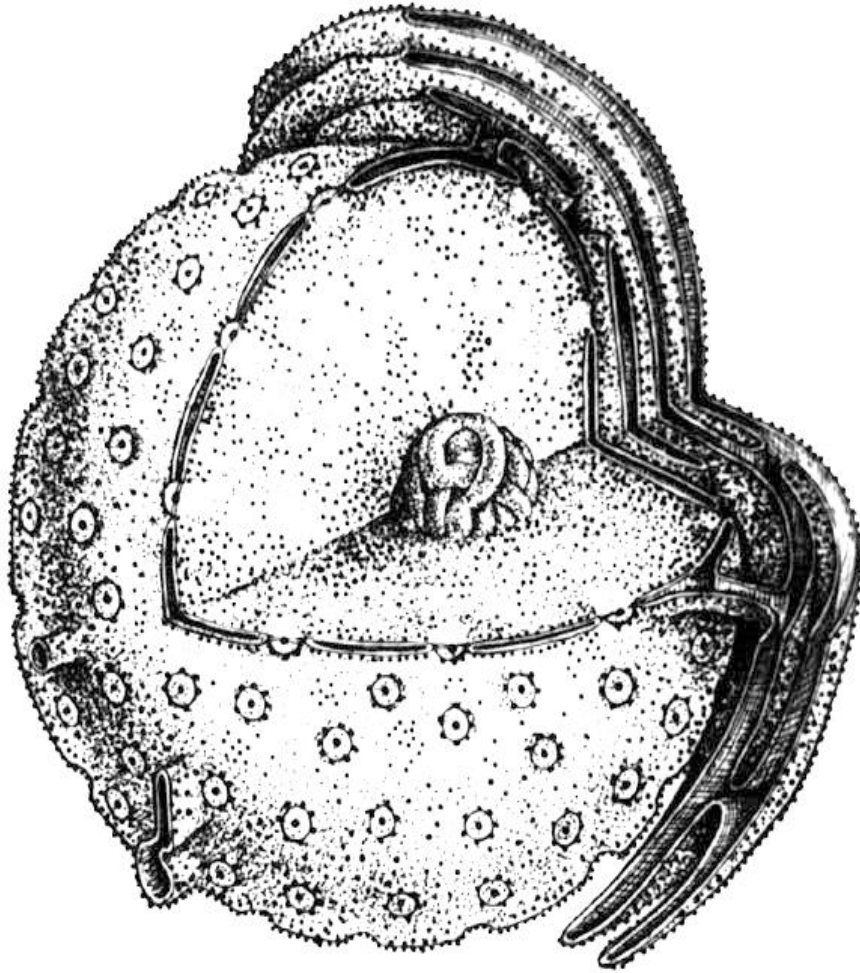
- Řídí aktivity buňky prostřednictvím produkce RNA ($\Rightarrow$ proteosyntéza) a komunikace s buňkou póry v jaderném obalu
- Místo genetické informace (obsah DNA), kontrola buněčného dělení a předávání genetické informace dceřiným buňkám
- Jadérko – produkce rRNA ribosomů (buňky s intenzivní proteosyntézou)

Stavba jádra

- Jaderný obal – karyolema
- Jaderná matrix – karyoplazma (nukleoplazma)
- Chromatin (v interfázi) / chromosomy (při dělení)
- Jaderný skelet
- Jadérko(a) – *nekonstantní výskyt*

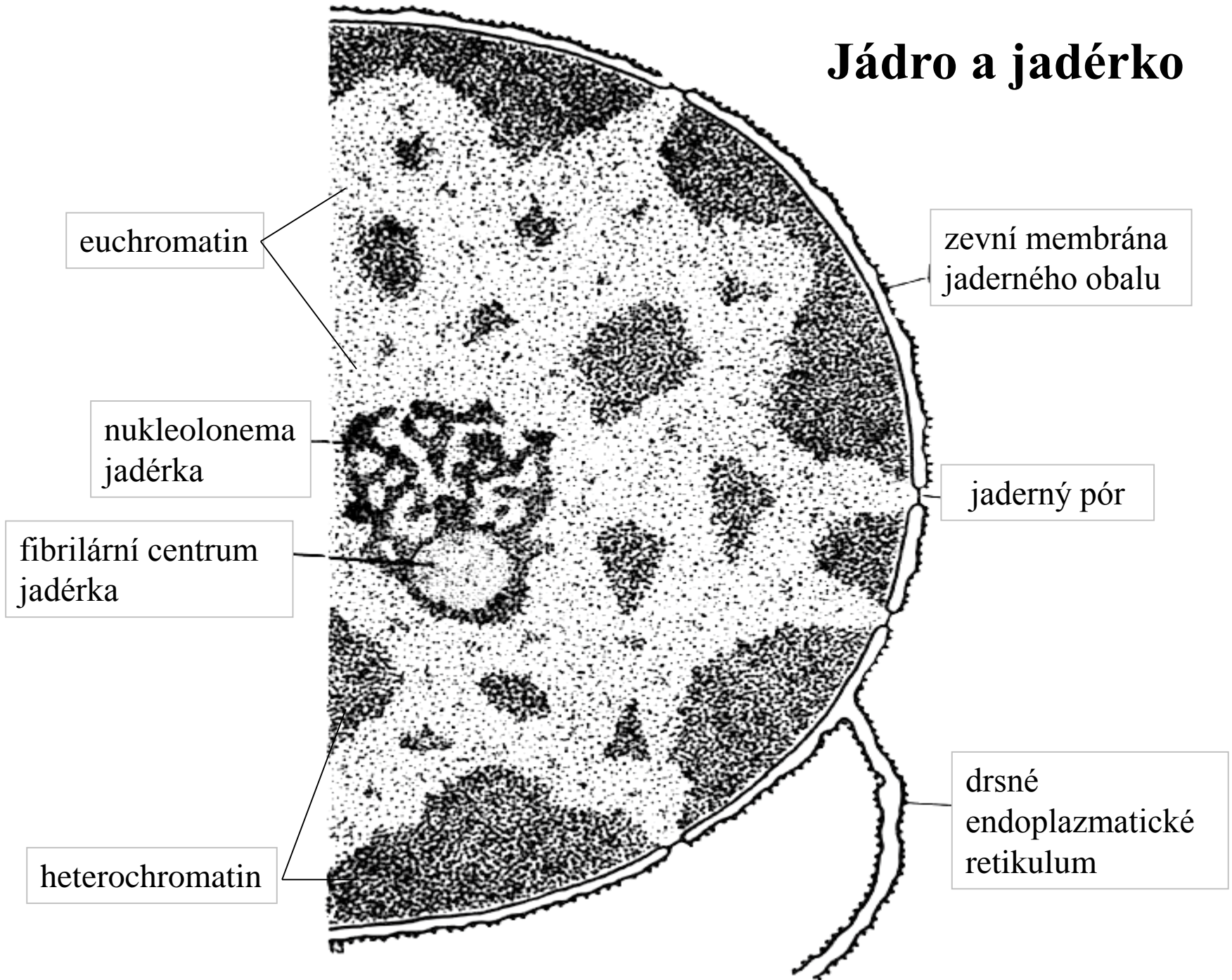

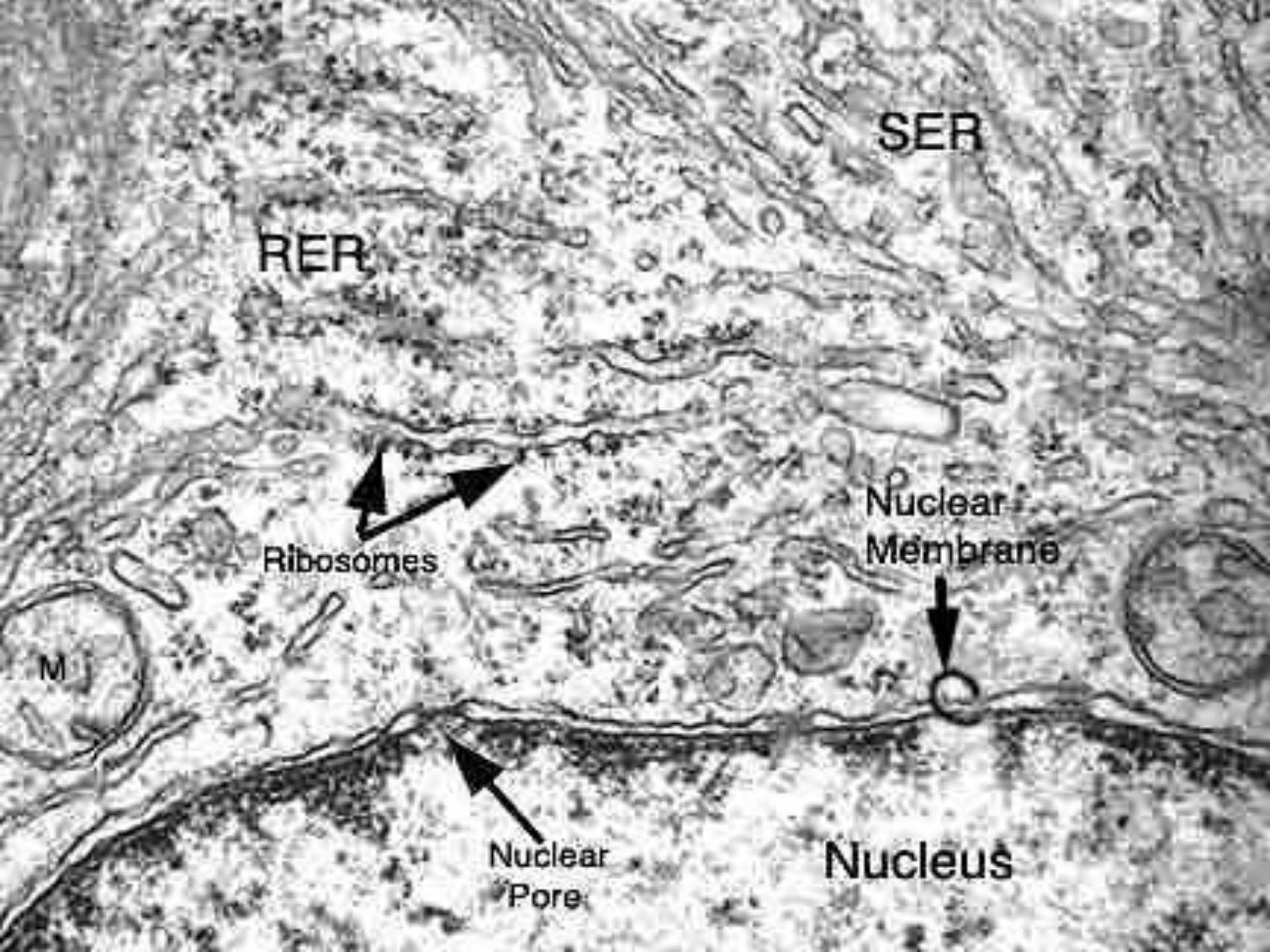
Jaderný obal

- vnější jaderná membrána (+ ribosomy)
- perinukleární prostor (40 – 70 nm šířka)
- vnitřní jaderná membrána (+ jaderná lamina)
- jaderné póry (60 – 70 nm $\varnothing$, s diafragmou)

Jádro a jadérko

SER

RER

Ribosomes

Nuclear
Membrane

M

Nuclear
Pore

Nucleus

Póry v jaderném obalu (mrazový lom)

Jaderná matrix a skelet

- Matrix – amorfní substance vyplňující prostory mezi chromatinem a jadérkem
  - Složení: proteiny, metabolity a ionty
-
- Skelet – anastomozující trabekuly

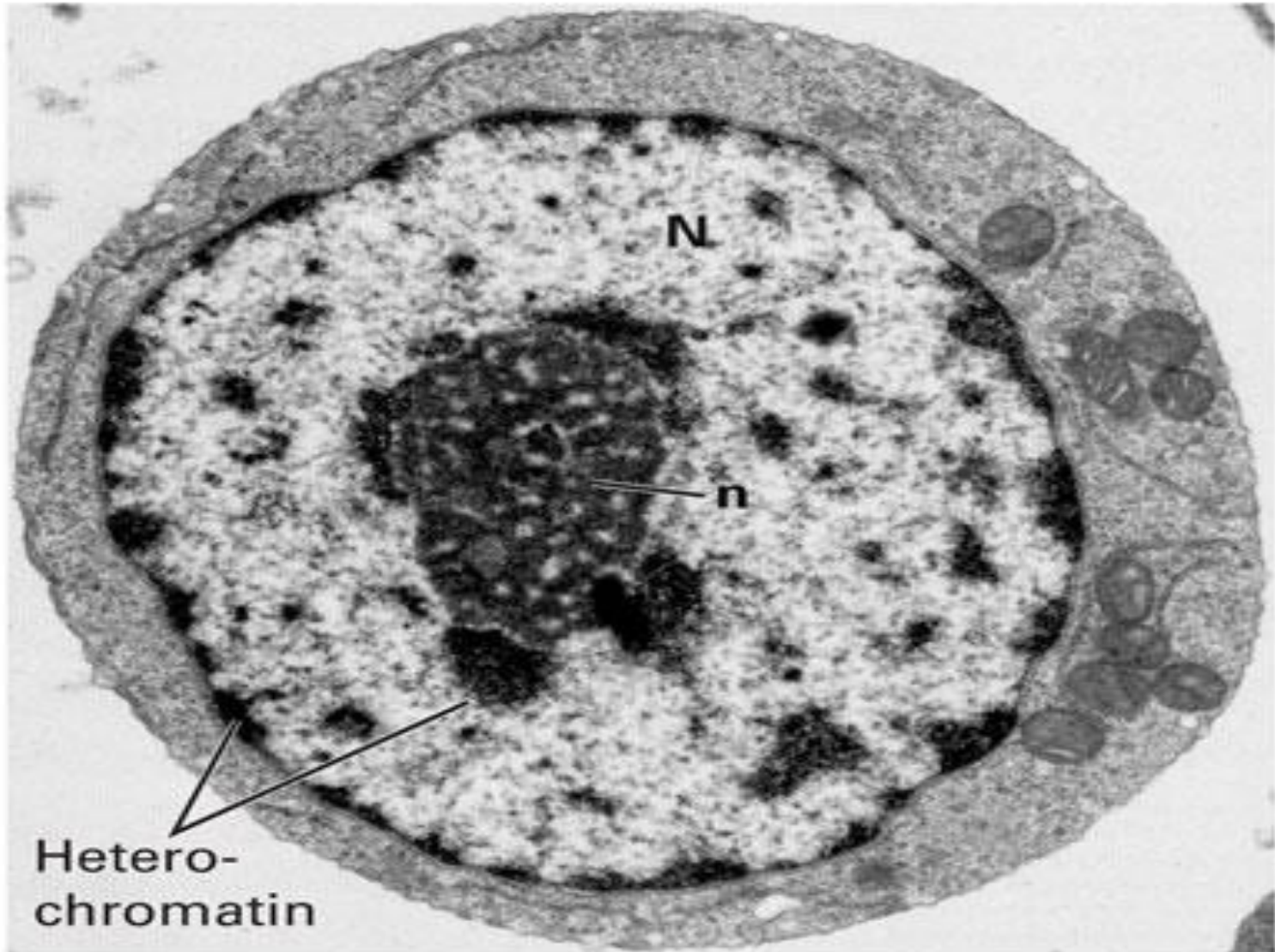
Chromatin

Dekondenzované chromosomy v interfázi

- **Heterochromatin** – tmavé hrudky
(spiralizované a dehydratované úseky chromosomů)
  - marginální heterochromatin
  - karyosomy
  - s jadérkem asociovaný (perinukleolární)
heterochromatin
- **Euchromatin** – světlý, nebarví se
(aktivní úseky chromosomů s intenzívní syntézou
RNK)

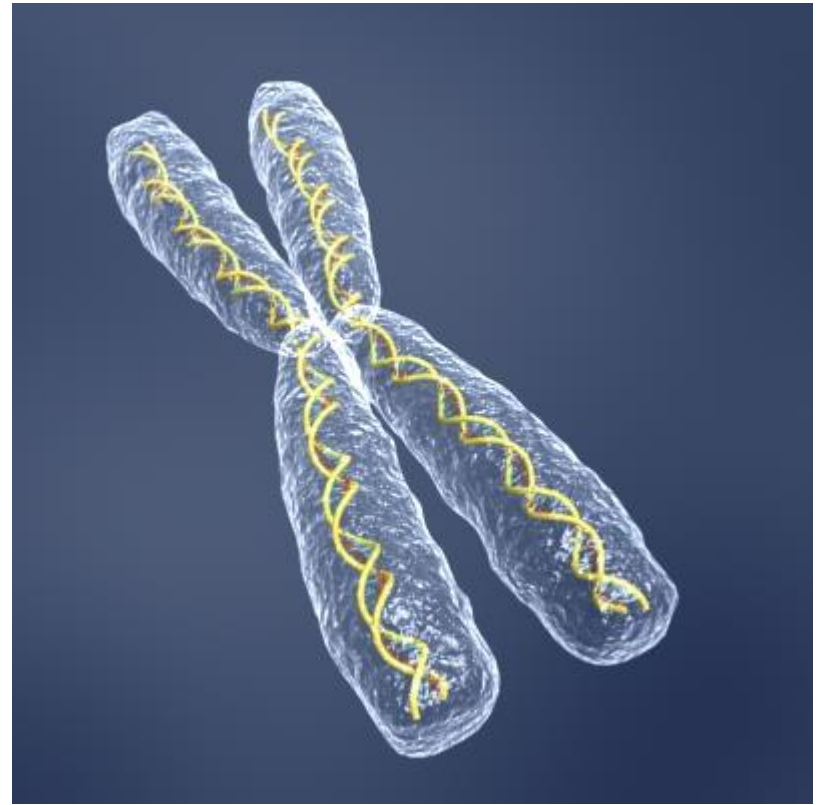
Heterochromatin:

1. marginální,
2. karyosomy,
3. perinukleolární

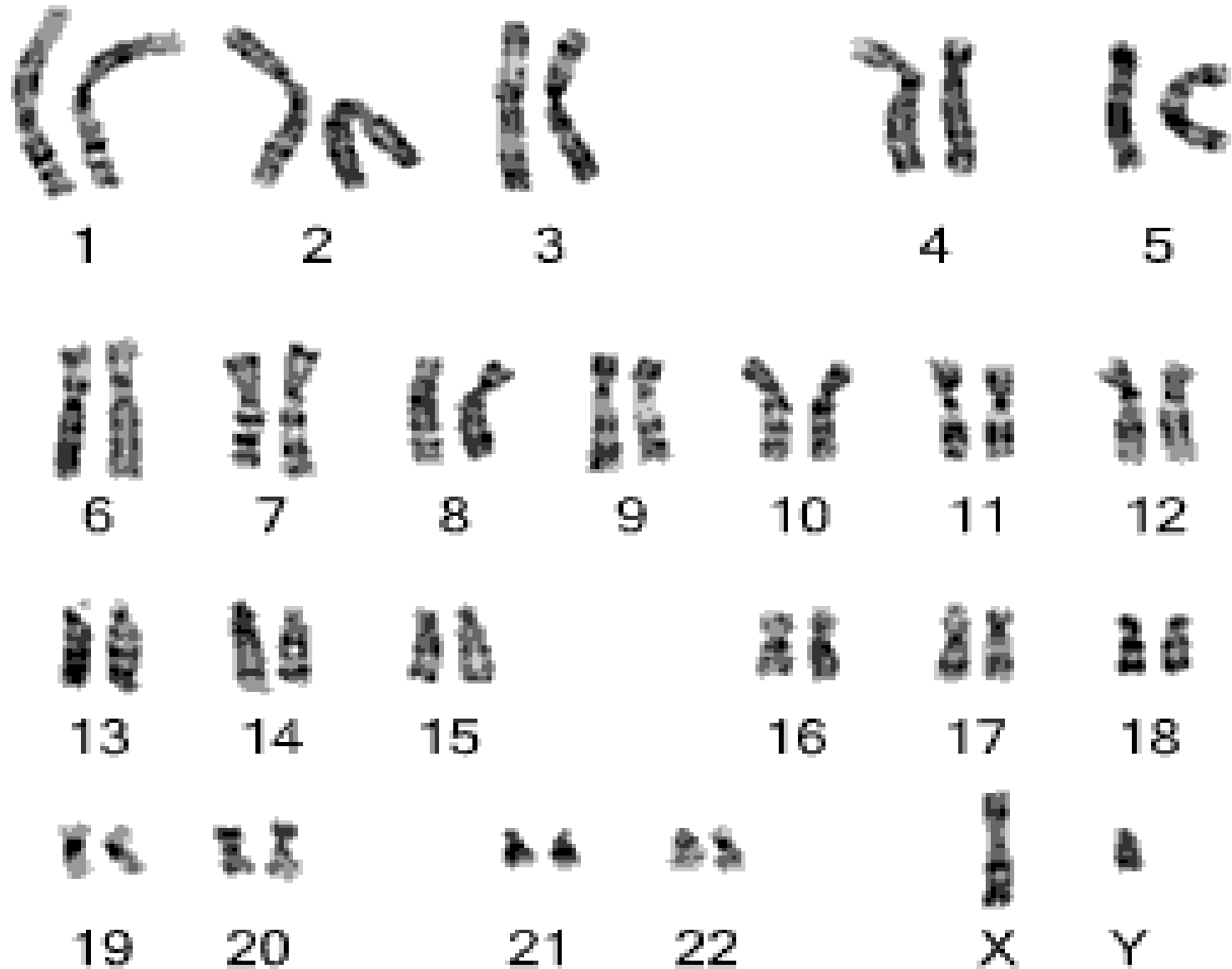
Chromosomy

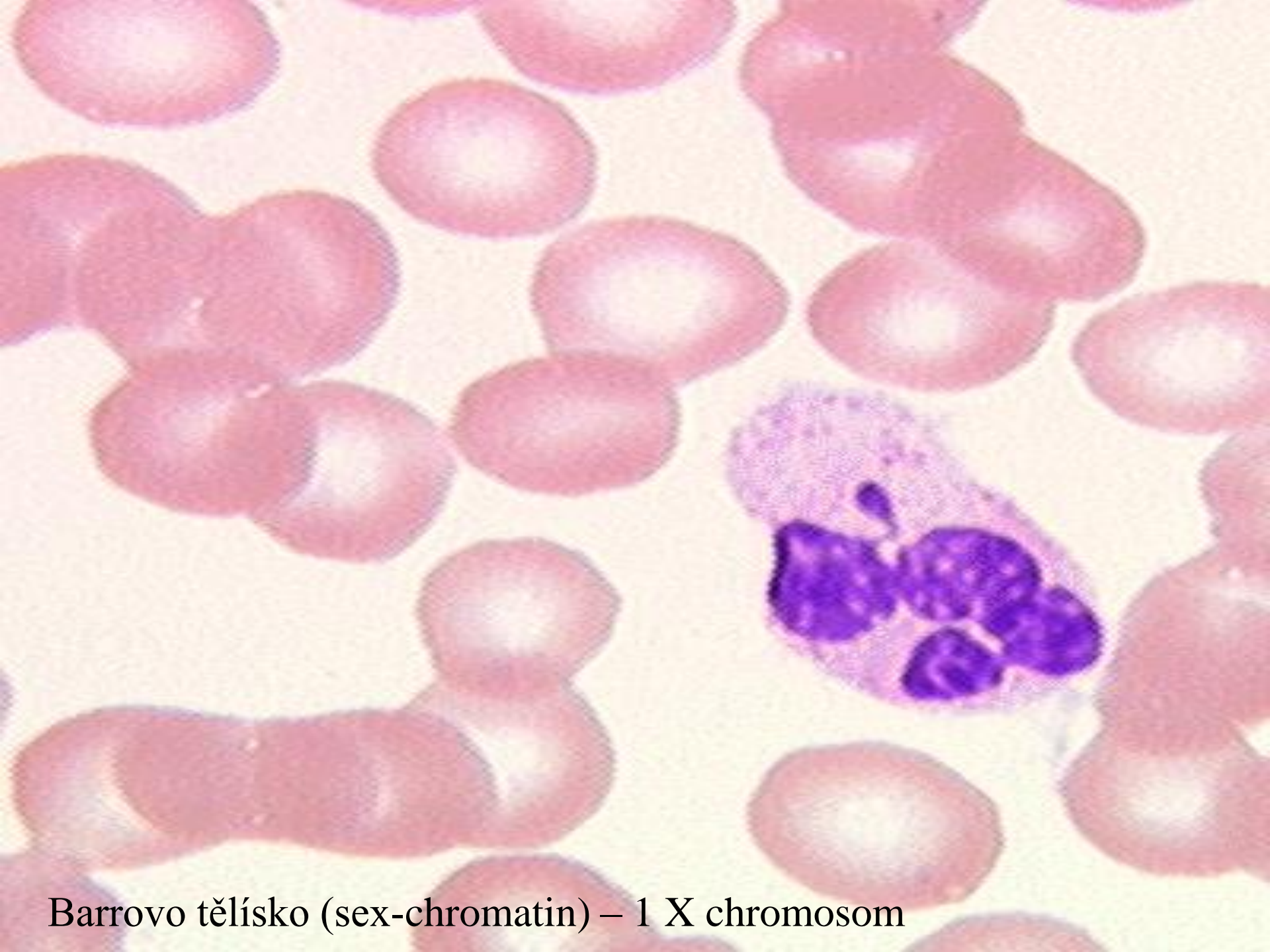
- 2 – 10 μm dlouhé
- 2 chromatidy
- Primární konstriktce
+ kinetochora
- diploidní sada
 $2n = 46$
- haploidní sada ($1/2$)
 $1n = 23$
- auto- a heterosomy

Human chromosomes

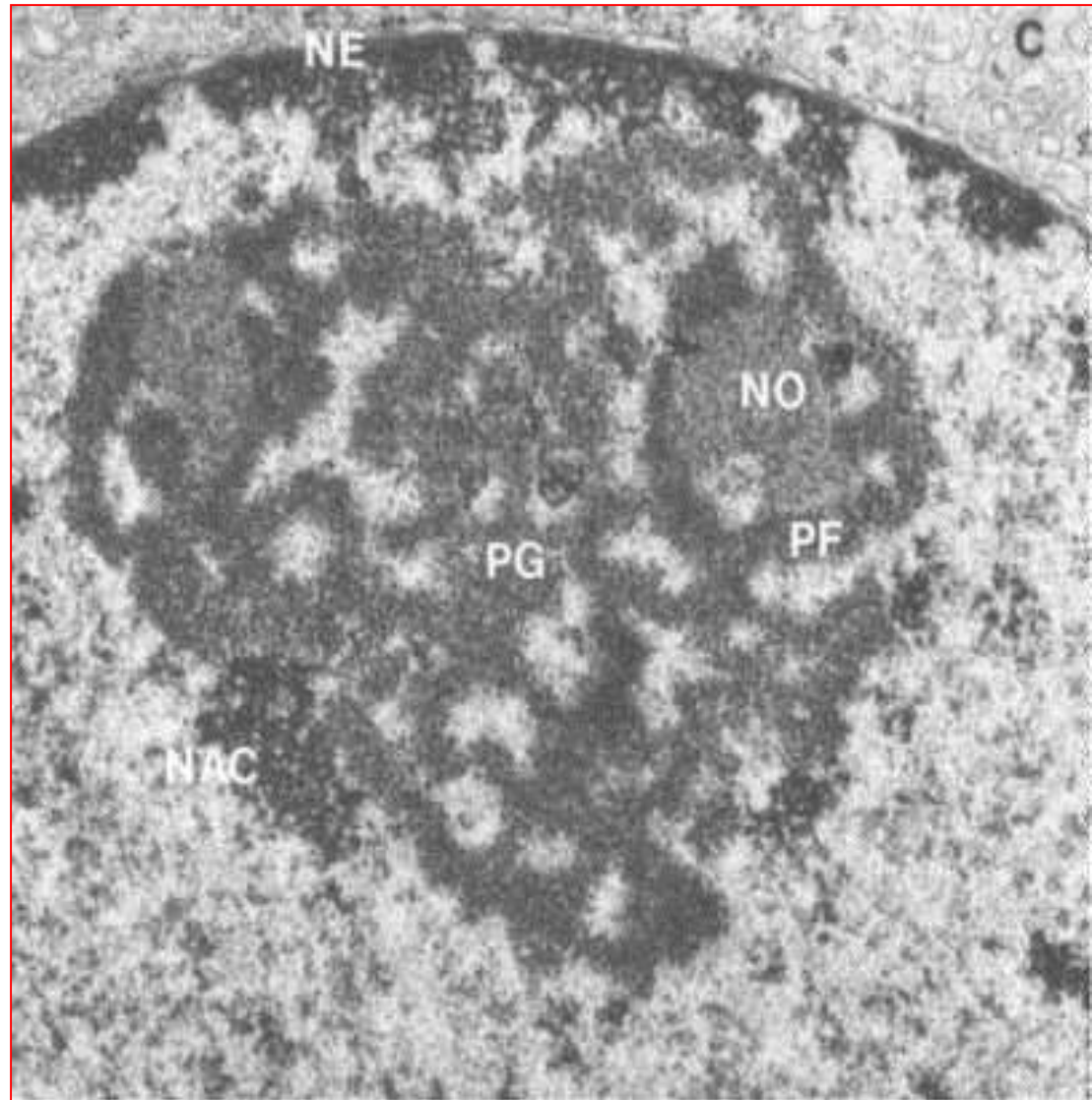
Barrovo tělísko (sex-chromatin) – 1 X chromosom

Jadérko (nucleolus)

- Počet: **nekonstantní (1 – více)**, během mitózy mizí v profázi a objeví se v telofázi
- Velikost: 1 – 2 μm
- Tvar: **sférický**
- Složení: **RNA, proteiny, DNA**
- **jadérko není ohraničeno žádnou membránou**

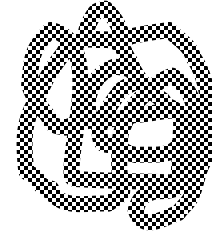
Jadérko

- **Struktura**
  - fibrilární centra (DNA)
  - pars fibrosa (RNA)
  - pars granulosa (RNA)
  - perinukleolární chromatin /asociovaný s jadérkem/
- **Funkce**
  - místo syntézy a dozrání rRNA

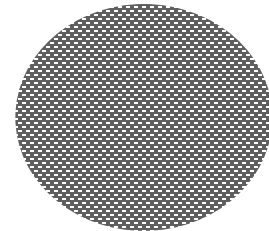

Typy jadérek

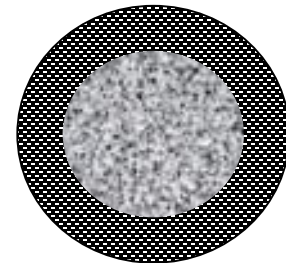
- Retikulární
(s nukleolonemou)

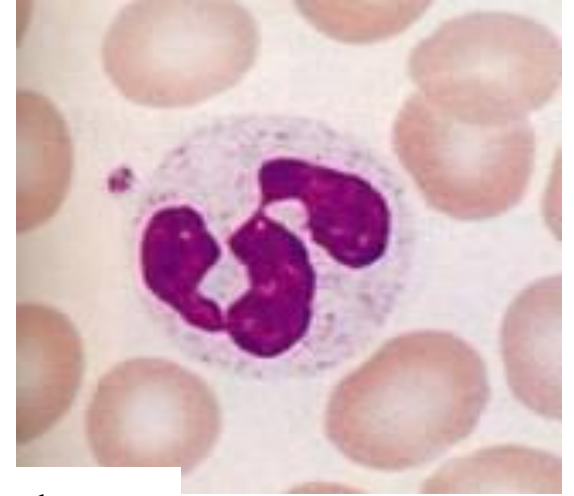
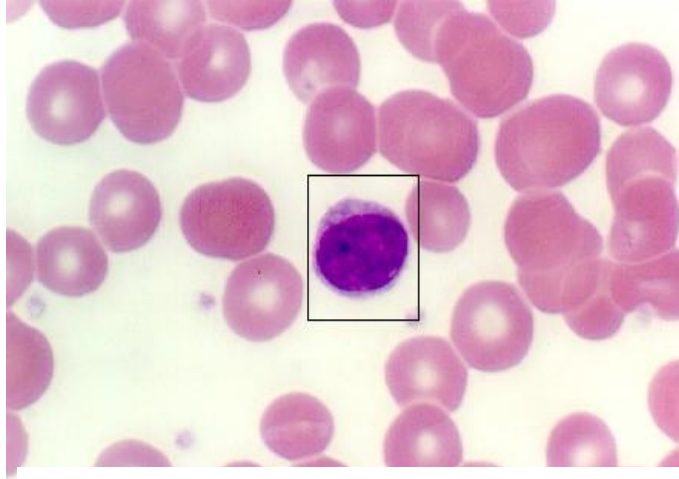
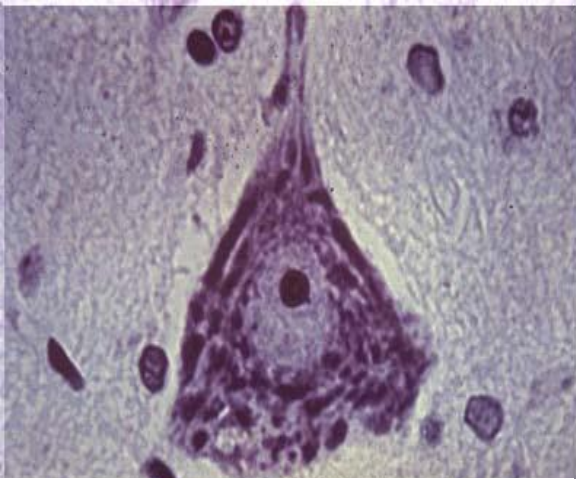

- Kompaktní

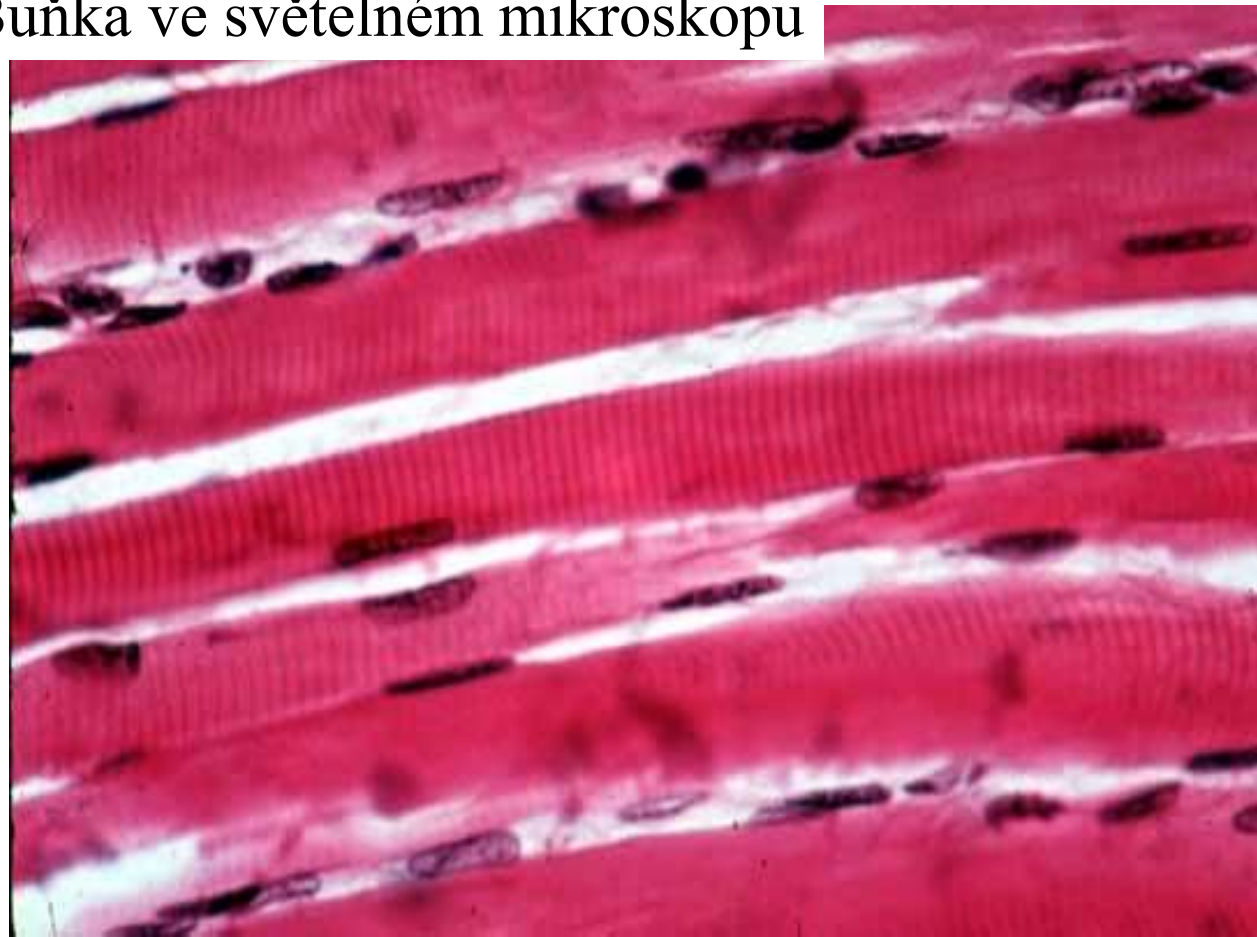
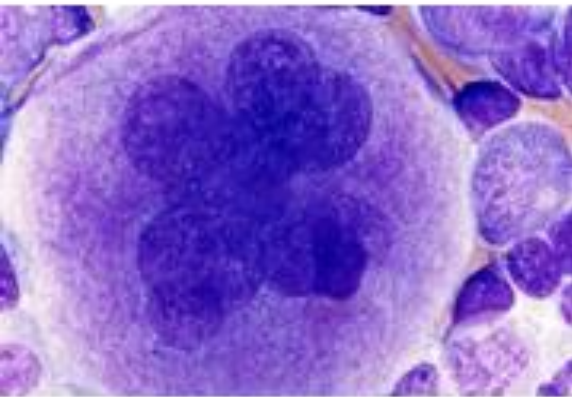

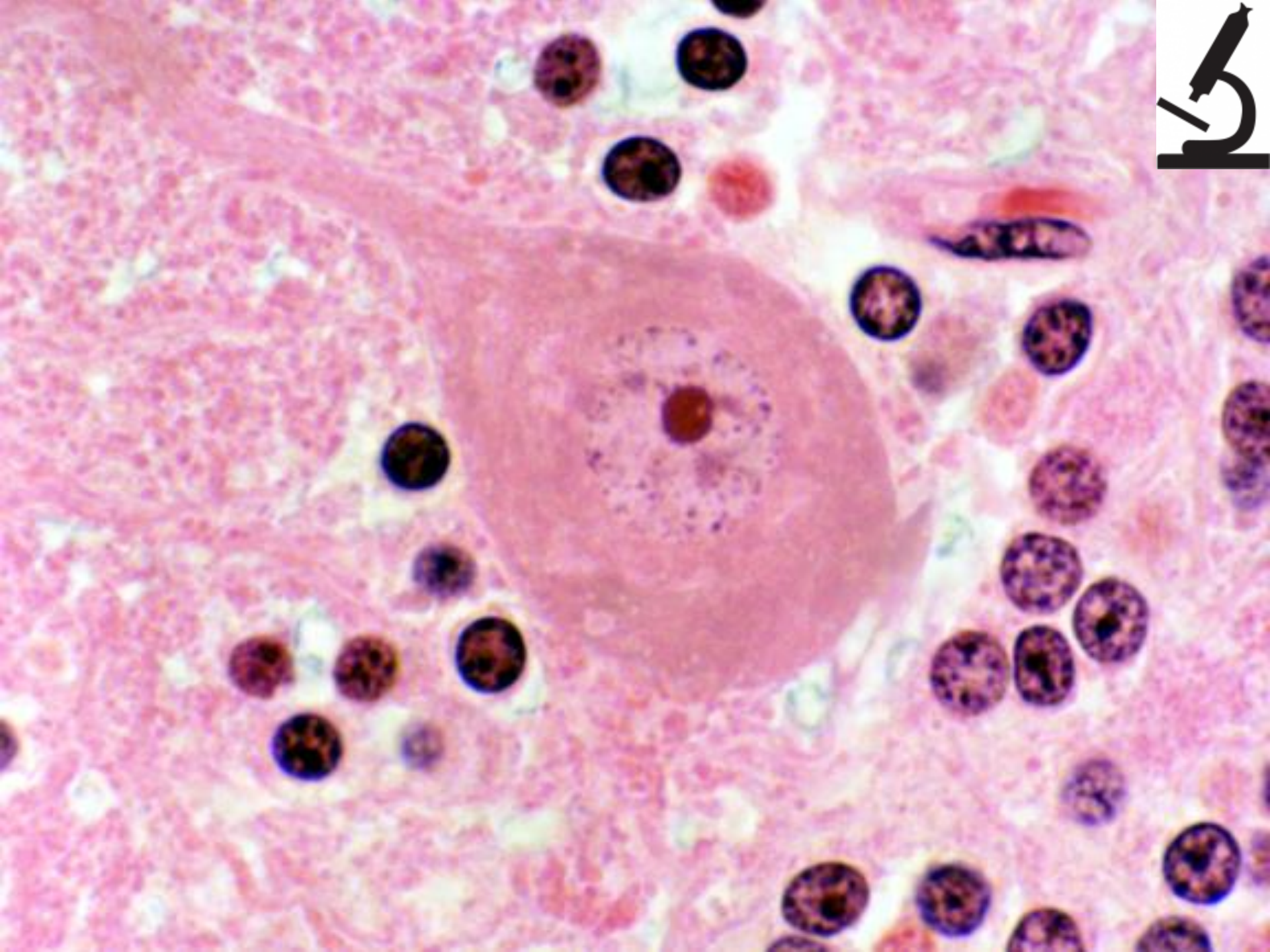
- Prstencité

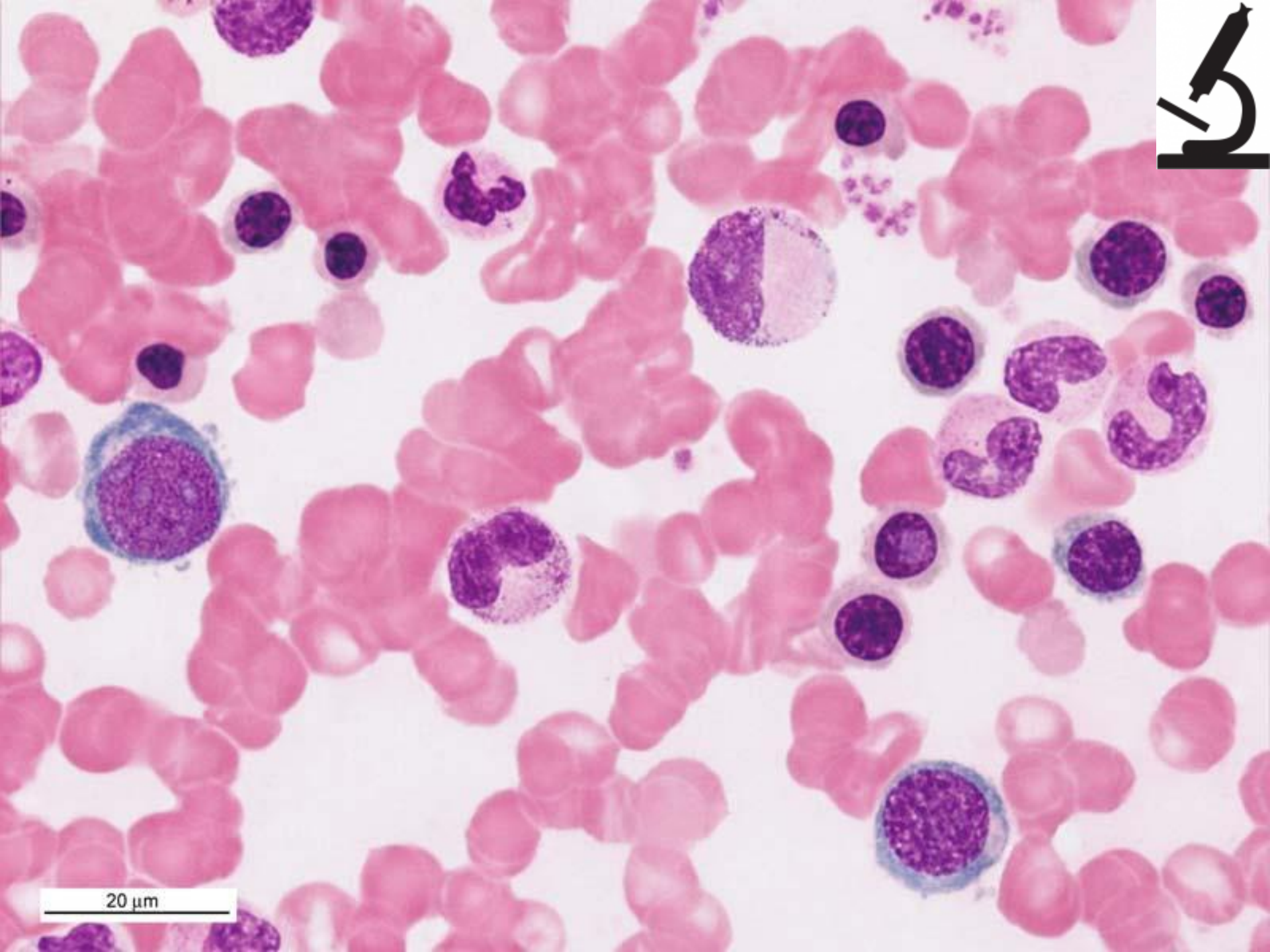

Buňka ve světelném mikroskopu

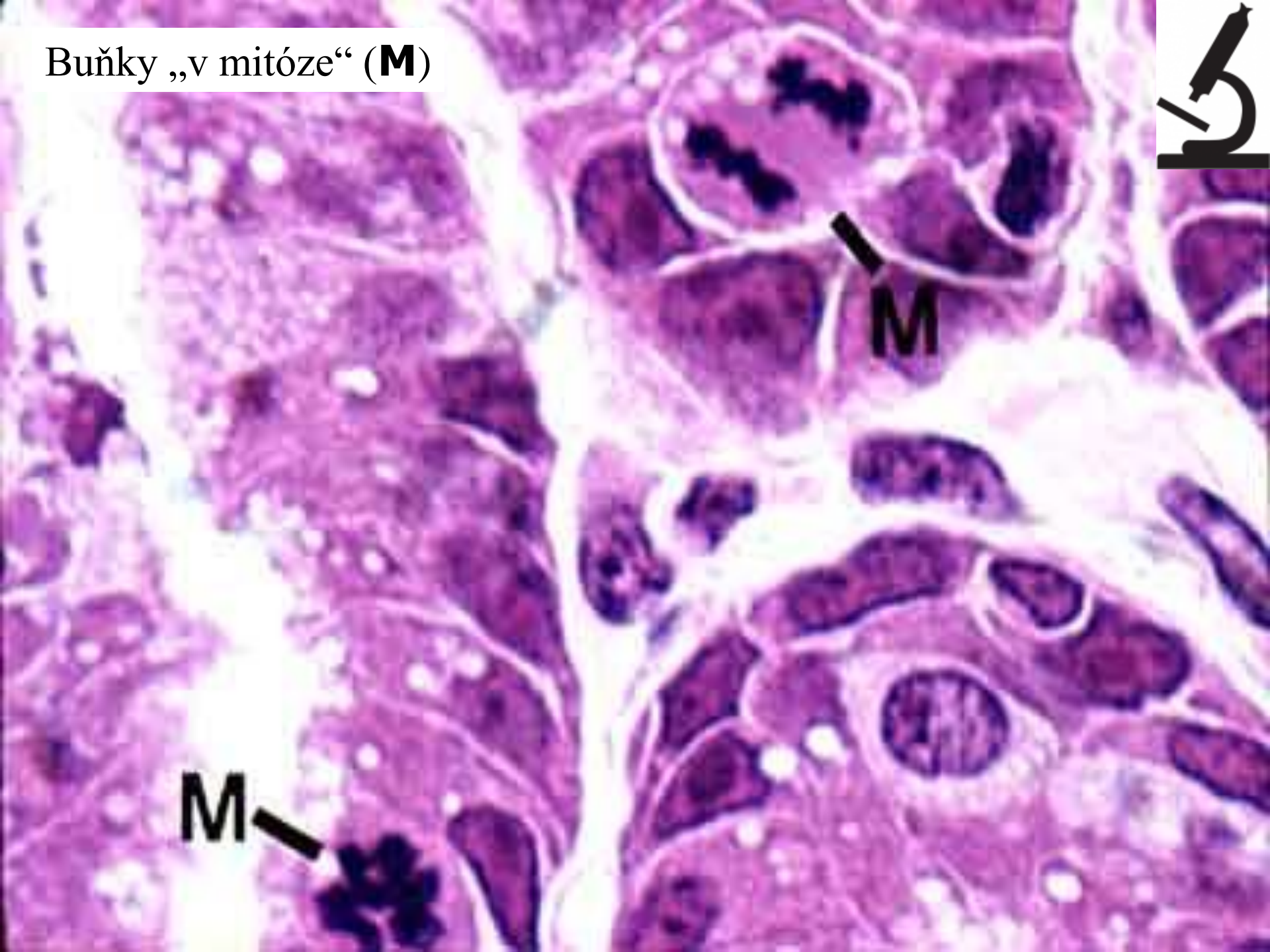

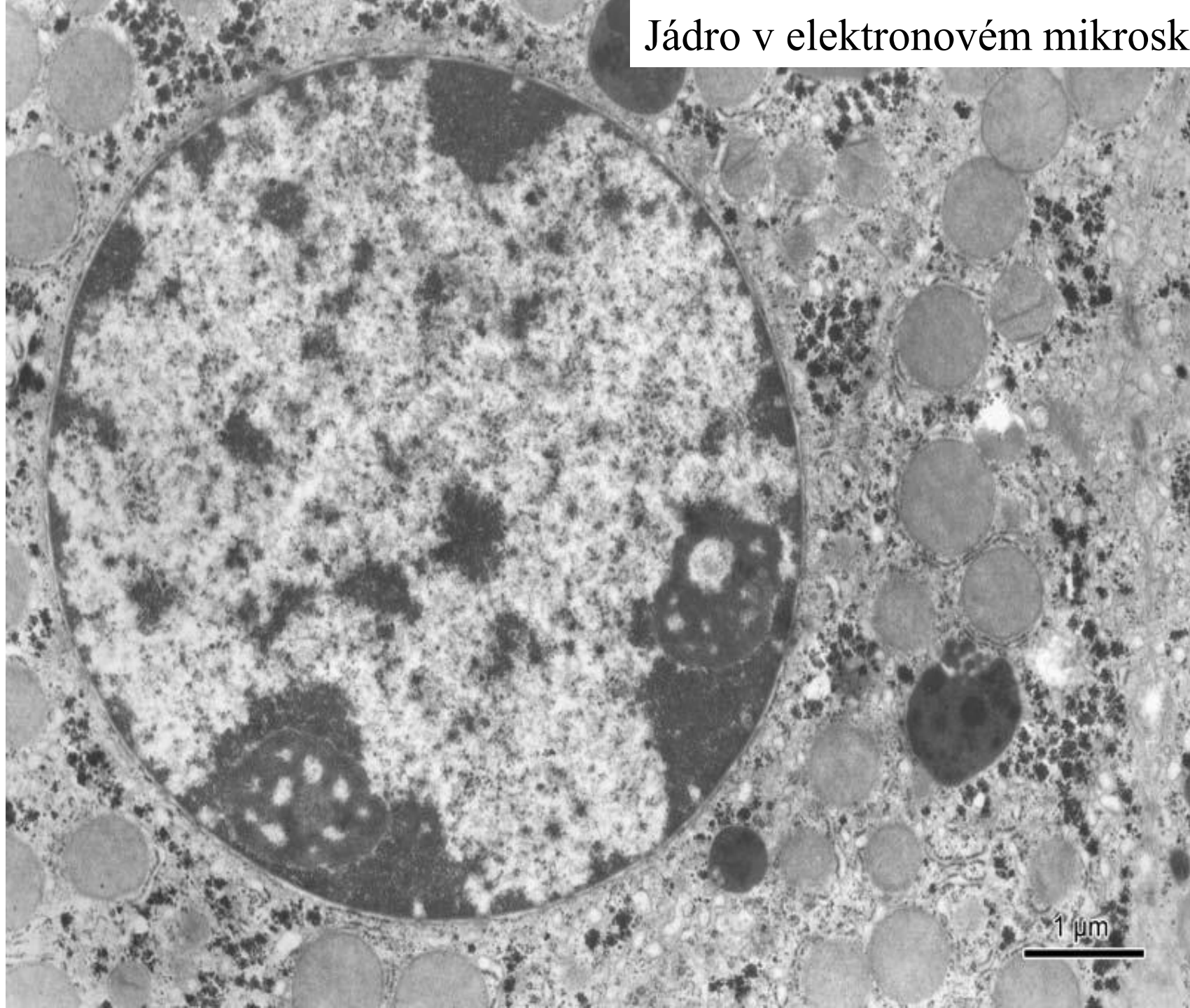
20 μm

Buňky „v mitóze“ (**M**)

Jádro v elektronovém mikroskopu

Jádro v elektronovém mikroskopu

